

Uudesta kirjastosta ammattikorkeakoulun ylpeys. Ammattikorkeakoulukirjastojen nykytilan kartoitus sekä ehdotuksia kehittämismahdollisuuksiksi ja -mahdollisuuksiksi.

Raportin tekijä: Liisa Niinikangas, Tampere.

Raportin tilaaja: Opetusministeriö.

Raportin laajuus ja aika: Moniste, 23 lehteä ja liitteitä. Tampere, 30.9.1996.

Tiivistelmä: Suomeen on muotoutunut 1990-luvulla uusi korkeakoulukirjastoverkko, ammattikorkeakoulukirjastot. Ne ovat syntyneet ammattikorkeakoulukokeilun aikana ja eräänä vakinaistamisen kriteerinä. Kirjastoyksiköitä on n. 140, monet pieniä entisiä oppilaitoskirjastoja, useat kehittyneitä perinteisiä kirjastoja. Ammattikorkeakoulu käyttää kirjastoon budjetistaan 1.5 - 3 prosenttia vuodessa, koko Suomessa tämä merkitsee vuosittain n. kahtakymmentä miljoonaa markkaa.

Raportissa kuvataan ammattikorkeakoulukirjastojen lyhyt historia ja arvioidaan tähänastinen kehitys. Kirjastojen koko, resurssit, tietotekniikka ja palvelutaso sekä henkilökunnan osaaminen vaihtelevat suuresti, joten yleispätevää suositusta on mahdoton antaa. Nykytila on analysoitu SWOT-menetelmällä. Raportissa on esitetty visio uudesta kirjastosta, joka integroituu oppimisprosessiin. Siinä yhtyvät tietotekniikka, konstruktivistinen oppimiskäsitys ja perinteisen kirjaston infrastruktuuri. Näkemys perustuu angloamerikkalaiseen oppilaitoskirjastoteoriaan, jota on sovellettu Suomeen.

Uuden kirjaston missio: Uusi kirjasto tukee ammattikorkeakoulun päämäärien saavuttamista. Se edistää, avartaa ja aktivoi oppimista ja uudistuvaa opetusta sekä lisää luovuutta, oivallusta ja yrittäjyyttä ammatillisena, alueellisena ja oman aihealueensa tieto-, taito- ja kulttuurikeskuksena. Uusi kirjasto on olennainen osa itsenäistä opiskelua. Uusi kirjasto on opetuksen, tutkimuksen ja oman talousalueensa voimavara.

Raportissa esitetään uuden kirjaston strategiset tavoitteet sekä kehittämismahdollisuudet ja suositukset. Tavoitteeseen pääsemiseksi suositellaan opetusministeriön tukea keihäskärkihankkeille, ammattikorkeakouluissa kirjaston kehittämisen painopisteen tarkistamista, kirjaston ja tietotekniikan yhdistämistä tietohallintoajatteluksi tai ideaksi tiedosta ammattikorkeakoulun strategisena voimavarana. Esitetään, että kirjaston osuus ammattikorkeakoulun budjetista on vuosittain 3-5 prosenttia. Annetaan myös suosituksia uuden kirjaston henkilökunnan osaamisesta, jatko- ja täydennyskoulutuksesta sekä toiminnan arvioinnista.

Asiasanat: Ammattikorkeakoulut. Ammattikorkeakoulujen kirjastot. Kirjastojen kehittäminen. Tietoyhteiskunta. Konstruktivistinen oppimisenäkemys. Tietohallinto.

Sisällys

Tiivistelmä

1. Ammattikorkeakoulut ja niiden kirjastot - taustaa
2. Toimeksianto
3. Ammattikorkeakoulukirjastojen lyhyt historia
 - 3.1. Käsitteet
 - 3.2. Ammattikorkeakoulukirjastojen kehitys
 - 3.3. Toiminnan arviointi
4. Uuden kirjaston strategiat
 - 4.1. Uuden kirjaston visio kirjastonhoitajan näkökulmasta
 - 4.2. Uuden kirjaston missio
 - 4.3. Uuden kirjaston strategiset tavoitteet
5. Ammattikorkeakoulukirjastojen nykytilan analyysi
6. Kehittämismahdollisuudet ja suositukset
 - 6.1. Opetusministeriön tahdonilmaus ja kehittämispanos
 - 6.2. Ammattikorkeakoulujen tahdonilmaus ja kehittämispanos
 - 6.3. Uuden kirjaston kehittäminen
 - 6.4. Rahoitus
 - 6.5. Jatko- ja täydennyskoulutussuositukset
 - 6.6. Toiminnan arviointi

Lähteet

Liitteet

Liite 1: Ammattikorkeakoulut ja niiden taustaoppilaitokset

Liite 2: Ammattikasvatushallinnon koulutuskeskuksessa vuosina 1992 - 1996 toteutettu ammattikorkeakoulukirjastoihin liittyvä jatko- ja täydennyskoulutus

Liite 3: Rovaniemen ammattikoulutuksen kuntayhtymän (RAKU) ja Rovaniemen ammattikorkeakoulujen (RAMK) kirjasto- ja informaatiopalvelujen kehittämisstrategia avoimeksi oppimiskeskukseksi: Rovaniemen terveystieteiden ja sosiaalialan oppilaitoksen (RTSOL) kehittämissuunnitelma

Liite 4: Lahden tieteelliset kirjastopalvelut verkossa

Liite 5: HEFCE Quality Handbook, s. 32: Learning Resources - arviointi

1. Ammattikorkeakoulut ja niiden kirjastot - taustaa

Suomessa alkoi vuonna 1991 ammattikorkeakoulukokeilu, jonka myötä muotoutui joukko uusia korkeakoulukirjastoja. Väliaikaisia ammattikorkeakouluja on nyt 28, ja ensimmäiset yhdeksän vakinaista alkoivat toimintansa kokeilujakson jälkeen elokuussa 1996. Näissä kaikissa on yhteensä ainakin 140 yksikkökirjastoa. Nykyinen korkeakoulurakenne on kaksitasoinen. Siten tiedekorkeakoulukirjastot ovat viidessä vuodessa saaneet rinnalleen, yhteistyökumppanikseen ja haastajakseen ammattikorkeakoulujen kirjastoverkon. Ammattikorkeakoulukokeilun tavoitteina on ollut kansainvälistyminen, työelämän muutoksiin vastaaminen sekä tutkintojen kehittäminen korkeakoulututkinnoiksi niiden ammatillista ja teoreettista tasoa kohottamalla. Koulutuksen viimeisimpiä iskusanoja ovat elinikäinen oppiminen, yritys yhteistyö, alueellinen yhteistyö ja oppivaorganisaatio. Kokeilun suunnittelijoiden mielestä eräänä avaimena tavoitteisiin pääsemiseksi on ammattikorkeakoulujen kirjastojen ja tietopalveluiden kehittäminen. Ammattikorkeakoulut eivät harjoita varsinaista tieteellistä tutkimusta, joka on yliopistojen tehtävä. Täten uudet kirjastot ovat etsineet olemassa olonsa oikeutusta opetuksen ja oppimisen tukemisesta.

Muutos on rakenteellinen, korkeakoulupoliittinen ja kirjastoihin asti ulottuva. Vuonna 1994-95 ammattikorkeakoulujen koulutusohjelmia oli 57 ja suuntautumisvaihtoehtoja 162. On odotettavissa tiede ja ammattikorkeakoulujen keskinäinen kilpailu opiskelijoista ja yhteistyökumppaneista. Ammattikorkeakoulujen lopullisen opiskelijamäärän on arvioitu olevan n. 50 000, opettajien määrän 4000-5000.

Ammattikorkeakoulujen vakinaistaminen perustuu niiden laatuun ja tasoon sekä kehittämistoiminnasta annettuihin näyttöihin. Järjestelmä on valmis vuosituhannen vaihteessa, siihen saakka Suomessa toimii sekä vakinaisia että kokeiluammattikorkeakouluja. Ammattikorkeakoulujen kanssa samanaikaisesti on uudistettu muuta ammatillista opetusta toisen asteen koulutukseksi. Kunnat ja kuntayhtymät ovat järjestäneet omistamaansa koulutusta konserneiksi ja osakeyhtiöiksi. Ammattikorkeakouluissa on oppilaitoksia, jotka antavat myös toisen asteen ja muuta koulutusta.

Toimintaympäristön voimakkaaseen muutokseen syntyi ammattikorkeakoulun kirjasto. Se on kokeilun alusta alkaen ollut yksi ammattikorkeakoulun vakinaistamisen kriteereistä. On katsottu, että kirjasto- ja tietopalveluiden kehittäminen osaltaan mahdollistaa myös opetuksen uudistamisen ja itsenäisen opiskelun. Jokainen ammattikorkeakoulu on vastuussa kirjasto- ja tietopalveluistaan. Sen on käytettävä niihin opetusministeriön kanssa solmimansa tulossopimuksen mukaan n. 1.5 - 3 prosenttia vuotuisesta budjetistaan. Ulkoinen paine on näin ohjannut ammattikorkeakoulukirjastojen perustamista. Ammattikorkeakoulun sisällä kirjastojen kehittämisen lähtökohdat ovat olleet yleensä kirjastolähtöiset. Sekä keskitettyjä ammattikorkeakoulukirjastoja että yksikkökirjastoja on perustettu, mutta käyttäjien tiedontarpeita on karotettu vain harvoin.

Yhteensä Suomessa käytetään arviolta parisenkymmentä miljoonaa markkaa vuosittain ammattikorkeakoulujen kirjastoihin. Mihin investointeja käytetään ja mitä tällä rahalla saa? Rakennetaanko huomista vai eilistä päivää? Miten ammattikorkeakoulun kirjasto on osa ammattikorkeakoulun pedagogiikkaa? Mitä lisäarvoa kirjasto tuottaa oppimiselle?

Tiivistelmä: Ammattikorkeakoulukirjastot ovat syntyneet nopeasti erittäin muuttuvaan toimintaympäristöön osana koulutuksen suurta rakenteellista uudistusta. N. 140 ammattikorkeakoulun kirjastoyksikköä on syntynyt kehysorganisaation ulkopuolelta tulleesta tahdonilmauksesta. Vuosittaista budjettirahoitusta ohjataan yksittäisestä ammattikorkeakoulusta sen kirjastoon 1.5 - 3 prosenttia, vuosittain koko Suomessa n. 20 miljoonaa markkaa.

Huomio: *Nuorisoasteen koulutuskokeilujen ja toisen asteen opiskelijoiden tietöhuolto, kirjasto ja tietopalvelut, on resursoitava toisen asteen koulutuksen kautta.*

2. Toimeksianto

Tehtävänäni on ollut Opetusministeriön rahoittamana kartoittaa Suomen ammattikorkeakoulukirjastojen nykytila sekä tehdä ehdotuksia kehittämisvaihtoehdoiksi ja -mahdollisuuksiksi. Valtakunnallisen kokonaisnäkemysten puuttuessa ovat tähän asti korostuneet yksittäiset toimenpiteet resurssipulan, rahoitusongelmien, kirjastorutiinien nykyaikaistamisen, tietotekniikan kehittämisen ja alueellisen yhteistyön ongelmien poistamiseksi. Varsinkin vakinaistettujen ammattikorkeakoulujen kirjastot ovat jo kehittyneitä (Lahti, Haaga-Instituutti, Oulu, Häme, Pohjois-Karjala, Seinäjoki), samoin kokeilussa jatkavista Kemi-Tornio etenee ripeästi. Näilläkin on yhä matkaa korkeakoulukirjastoiksi. Monet kokeilussa jatkavat ja varsinkin kokeilussa aloittavat toivovat usein entisen oppilaitoskirjastonsa muuttuvan ammattikorkeakoulukirjastoksi kehityssuunnitelmalla. Pyrin raportissani esittämään sekä yleisiä että yksittäisiä kehittämisideoita ja niiden toimeenpanoa uudeksi kirjastoksi.

Olen kerännyt analysoitavan materiaalin ja tausta-aineiston monilla tavoin. Olen jatkuvasti seurannut sekä teoreettista että koulutuspoliittista kirjallisuutta. Opetusministeriön kannanoton mukaisesti työpaikkani Ammattikasvatustieteiden tutkimuskeskus on järjestänyt koulutusta ammattikorkeakoulujen kirjastoille vuodesta 1991 alkaen. Olen ollut mukana sekä kouluttajan, konsulttina että koulutuksen suunnittelijana, kirjoittajana ja kirjoitusten tilaajana, en siis katso kohdettani viileän ulkopuolisen silmin. Olen ollut suunnittelemassa ja johtamassa Ammattikasvatustieteiden tutkimuskeskuksen ja Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen yhdessä toteuttamaa uudentyypiseen moniammatilliseen työkuvaan johtavaa opettaja-informaattikko -täydennyskoulutusta. Samoin kirjaston hoitajat ovat kursseillamme hankkineet pedagogista tietämystä.

Vuosien mittaan karttunutta ymmärrystäni olen projektin aikana lisännyt lähettämällä huhtikuun alussa kyselyn kaikille ammattikorkeakoulukirjastoille, niin vakinaistetuille, vakinaistettaville, kokeilussa jatkaville kuin kokeilun syksyllä 1996 aloittaneille. Sain vastaukset muilta paitsi Yrittäjien va. ammattikorkeakoululta, joka on yhteistyösopimuksen mukaan siirtänyt koko kirjastotoimensa Kauhavan kaupunginkirjastolle. Toukokuun lopussa v. 1996 pidimme Tampereella seminaarin, johon osallistui 20 ammattikorkeakoulujen kirjastonhoitajaa, informaattikkoa ja opettajaa. Seminaarissa pohdimme yhdessä kehittämiskohteita sekä alustusten että kirjallisen materiaalin pohjalta. Syyskesällä aineistoa analysoidessani lähetin toukokuun seminaariin osallistuneille uuden kyselyn kirjastotoiminnan läpimurroista ja saavutuksista kokeilun aikana. Vielä ennen raportin luovuttamista testasimme idean varsinaisten toteuttajien kanssa ajatuksiani. Kiitän kaikkia arvokkaasta palautteesta!

Olen keskustellut myös useiden johtavien ulkomaisten asiantuntijoiden kanssa, joiden erityisenä kehittämiskohteena ovat oppimisprosessien ja kirjaston linkitys. Syksyllä 1995 tutustuin viiden ammattikorkeakoulun opettaja-informaatikon ja kirjastonhoitajan kanssa USA:ssa tiedonhallintataitojen opetukseen, uusiin oppimisympäristöihin sekä kirjastojen tietotekniikkaan. Inspiroivan matkan rahoittajana oli USIS. Heinäkuussa 1996 matkustin Englannissa. Tutustuin entisistä ammattikorkeakoulukirjastoista muodostuneisiin uusiin yliopistojen kirjastoihin. Haastattelin kirjastojen johtajia. Tarkoitukseni oli kartoittaa muutosta sekä pohtia, mitä voisimme ottaa opiksi heidän kokemuksistaan. Huomiotani kiinnittivät seuraavat seikat:

1.

Ns. *uusien yliopiston kirjastojen*, entisten *ammattikorkeakoulujen* kirjastojen syntyprosessi: Englannissa uusien *yliopistojen kirjastot* ovat 1970-luvulta lähtien kasvaneet ja kasvattaneet *palvelujaan*. Niistä on muodostunut parissa kymmenessä vuodessa vakiintunut järjestelmä, *samalla* kun niiden *kehysorganisaatio-oppilaitokset* ovat *yhdistyneet* ja *kehittyneet*. *Edeltäjät, pienet oppilaitoskirjastot, olivat* yhden henkilön voimavaroin *ylläpidettyjä 'minun oma kirjastoni'* -ajatukseen perustuvia. *Opiskelijamäärien kasvu, tietotekniikan kehitys ja käyttäjien vaatimusten muuttuminen saivat* kirjastot uudistamaan toimintapolitiikkojaan.

2.

Entisistä *ammattikorkeakoulukirjastoista*, nykyisistä uusien yliopistojen kirjastoista, on *säteillyt* innovaatioita perinteisiin akateemisiin *kirjastoihin*. Näitä ovat:

- * kirjastojen integrointi oppimiseen. *Kirjastonhoitajalla ja opettajalla* yhteinen vastuu *opiskelijan* oppimisprosessin ohjaamisesta
- * kirjastonhoitajan ja opettajan tasaverisuus
- * moniammatillinen tiimityö
- * kirjaston toiminnan arviointi osana koko kehysorganisaation toiminnan arviointia
- * tiivis ja saumaton yhteistyö opettajien, *tiedekuntien* ja kirjaston *välillä*.
- * uusien kirjastojen taustafilosofia- *elektroninen* kirjasto oppimisympäristönä ja osana *opiskelijoiden* oppimisresursseja.

3.

Rahoitusrakenteen muuttuminen: Englannissa ammattikorkeakoulut hankkivat aikaisemmin

rahoituksensa paikallisesti, vuodesta 1992/93 valtio on rahoittanut keskitetysti uusia yliopistoja. Koska rahoituksen pääpaino kohdennetaan tutkimukseen, ja opetus saa vähemmän, perinteiset opetuspainotteiset uudet yliopistot ovat kirjastoineen suuntautumassa tutkimuksen tukemiseen. Kirjastojen materiaalihankintojen ja toiminnan painopiste on muuttumassa.

4. Kirjastoja arvioidaan osana opiskelijan oppimisprosessin arviointia. Pyrkimys arvioida

kirjastoa indikaattorein ja oppimisympäristön osana on korostunut 1990-luvulla perinteisen

kirjaston toiminnan mittaamisen sijasta.

Tavoitteena oli kartoittaa nopean kehityksen tilannetta, pysäyttää virran juoksu still-kuvaksi kesällä 1996, mutta en onnistunut. Uusien ammattikorkeakoulu-

kirjastojen dynaaminen kehitys ole pysähtynyt. Materiaalin keräys- ja raportin kirjoitusvaiheessa sain koko ajan uusia kirjallisia viestejä ja puhelinsoittoja. Olen huomannut olevani osa ammattikorkeakoulukirjaston hoitajien keskinäistä verkostoa. Se tekee nöyräksi ja antaa voimaa. Haluan erityisesti kiittää niitä kirjastonhoitajia ja opettaja-informaatioita, jotka omalla aktiivisella panoksellaan ovat viiden vuoden aikana luoneet suomalaisen sisun 1990-luvun osoituksen - uuden kirjaston.

Opiskelijoiden näkökulma on esillä vain välillisesti. Tapaamani opiskelijat eivät joko olleet käyttäneet kirjastojaan, koska aukioloajat olivat hankalia tai olivat lainanneet vain tenttikirjoja. Ammattikorkeakoulujen kirjastojen pienet resurssit vaikuttivat opiskelijoiden kokemuksiin. Päät luottaa uuden kirjaston asiantuntijoihin varsinaisten käyttäjien sijaan.

Tiivistelmä: Opetusministeriön toimeksiantona olen kartoittanut ammattikorkeakoulu-kirjastojen nykytilan sekä kehittämismahdollisuudet ja mahdollisuudet. Olen ollut itse mukana ammattikorkeakoulukirjastojen syntyprosessissa. Analyysi ja kehittämisehdotukset perustuvat kokemukseeni ja keräämääni aineistoon. Olen työstänyt raporttia yhdessä ammattikorkeakoulun opettajien ja kirjastonhoitaja-informaatioiden kanssa. Vastaan itse johtopäätöksistäni.

3. Ammattikorkeakoulukirjastojen lyhyt historia

3.1. Käsitteet

Käytän termiä **uusi kirjasto** tarkoittaessani tavoitteellista uutta pedagogista kirjastoa. Koko ammattikorkeakoulun kirjastolaitosta kutsun ammattikorkeakoulun kirjastoksi, oppilaitoskirjasto tai yksikkökirjasto on yksittäisessä ammattikorkeakoulun osassa. **Tiedonhallintataidot** ovat suomennokseni englanninkielisestä **termistä Information skills**. Tämä avainkäsite tarkoittaa tekstissä koko tiedonhankinnan, käytön ja arvioinnin prosessia: Tiedonhallintataidot ovat oppimisen taitoja. Amerikkalaiset tutkijat Eisenberg ja Berkowik ovat määritelleet ne seuraavasti

1. Tiedontarve: tehtävän määrittely
2. Tiedonhankinnan strategian valinta
3. Tiedonlähteiden paikannus ja hankinta
4. Tiedon käyttökelpoisuuden arviointi
5. Raportti: oma synteesi
6. Oman työn ja prosessin arviointi

Kirjastonhoitajan perinteinen osaaminen rajoittuu vain tiedonhankinnan ohisukseseen, tarve osata ohjata oppimista korostuu ammattikorkeakoulun kirjastossa.

Kun kirjoitan oppimisesta, tarkoitan ymmärryksen kehittymistä. **Oppimisessa oppijan mieli muuttuu, siksi oppimista ei voi määritellä vain informaation keräämiseksi, tiedoksi, joka on oppijan ulkopuolella tai prosessiksi joka ei ole yhteydessä sisältöön.**

3.2. Ammattikorkeakoulukirjastojen kehitys

Kun Suomen korkeakoululaitos 1960- ja 1970-luvuilla laajeni, tiedekorkeakoulukirjastot olivat mukana perustamassa ja suunnittelemassa kirjastoja. Ammattikorkeakoulukirjastot ovat syntyneen arkisen työn ohessa, keskinäisessä kilpailutilanteessa, usein lähes amatöörivoimin. Vasta kokeilu edistyessä alettiin palkata erityisiä kirjastosuunnittelijoita. Ammattikasvatustahallinnon koulutuskeskuksen järjestämä kirjastoalan koulutus on pyritty toteuttamaan siten, että se tukee verkostoitumista ja ammattikorkeakoulujen pedagogista omaleimaisuutta.

Opetushallitus ja -ministeriö ovat tukeneet vuosittain taloudellisesti ammattikorkeakoulujen kirjastojen kehittymistä kokeilun alusta alkaen. Ensin tukea myönnettiin kehittämissuunnitelmien tekoon, myöhemmin kehittämissankkeisiin, kouluttautumiseen sekä oppimateriaalin tekemiseen

Uuden ammattikorkeakoulukirjaston asema on hahmottumaton koko Suomen kirjastoverkossa. Keskinäisten yhteistyösopimusten solmiminen sekä yleisten että tieteellisten kirjastojen kanssa on ollut uutta kirjastoissa. Ensin pohdittiin korkeakoulujen FUNET-verkkoon liittymistä, sen jälkeen korkeakoulukirjastojen tietokantojen käyttöä. Yhteistyö paikkakunnan yleisen tai tieteellisen kirjaston kanssa voi olla kitkatonta, mutta siinä on myös jännitteensä. Tiedekorkeakoulukirjasto voi kokea ammattikorkeakoulukirjaston käenpojaksi, joka vie viimeisetkin voimavarat. Toisaalta ammattikorkeakoulussa oppimisympäristöä voidaan suunnitella vain sähköisenä verkostona ja olettaa tarvittavien kirjojen löytyvän muista kirjastoista. Ja nyt ammattikorkeakoulun kirjastonhoitajilla on keskustelun aiheena se, että yliopistojen opiskelijat käyttävät uusinta kirjallisuutta nimenomaan ammattikorkeakoulujen kirjastoissa.

Kirjastotoiminnan sisällöllinen kehittäminen on jäänyt ammattikorkeakouluissa organisatorisesti ruohonjuuritasolle. Siten ammattikorkeakoulussa kirjasto saatetaan kokea kilpailijaksi, jonka kehittäminen on näennäisesti ristiriidassa opettajien etujen kanssa. ”Ei tarvita enää *opettajia*, kun kaikki opiskelevat itsenäisesti kirjastossa.” Kirjaston epäselvä asema perustuu toisaalta ammatillisen koulutuksen opettajakeskeisyyteen, toisaalta oppilaitoskirjastojen lyhyeen historiaan.

Kirjastojen olemassaolon oikeutusta ei tiedekorkeakouluissa aseteta kyseenalaiseksi. Mutta ammattikorkeakouluissa kirjastojen ongelmat nousevat jo ideasta, perustasolta:

”Lärarna är ovilliga att rentalisera baksamlingarna, har svårt att tänka sig biblioteket som en enhet. “

Anneli Kankaanrinnan vuonna 1991 tekemän selvityksen mukaan silloiset aloittavien ammattikorkeakoulujen kirjastot olivat kehittymättömiä, muutamia yksittäisiä oppilaitoskirjastoja lukuun ottamatta. Hän esitteli viisi mallia ammattikorkeakoulukirjastojen kehittämiseksi:

1. Oppilaitoksen oma kirjasto- ja tietopalvelu
2. Useamman oppilaitoksen muodostama kirjasto- ja tietopalvelu
3. Oppilaitos ja paikallinen yleinen kirjasto toimivat yhteisissä tiloissa
4. Oppilaitoksen ja paikallisen kirjaston yhteistyö.
5. Ammattikorkeakoulun tietopalvelu tieteellisessä keskuskirjastossa.

Vuonna 1991 ammattikorkeakoulujen kirjastovastaavien osaamisen tausta vaihteli vahtimestarista kirjastonhoitajaan. Oppilaitoskirjastot olivat usein pelkkiä kirja-varastoja. Kokeilun alussa suurimmiksi ongelmiksi mainittiin kurssikirjojen saatavuus ja päättötöissä tarvittava kirjallisuus. Kokeilun aikana keskustelun polttopisteessä ovat uudet painotukset, kuten kirjasto opetussuunnitelmissa, tietotekniikan, tietoverkkojen ja kirjaston suhde sekä virtuaalikirjastot.

Sirkku Blinnikka kartoitti Opetushallituksen toimeksiannosta vuonna 1992 väli-ai-kaisten ammattikorkeakoulujen kirjasto- ja tietopalvelujen kehittämistä ja suunnitel-mia. Hän arvioi myös Kankaanrinnan esittämien mallien toteuttamista. Silloin suosi-tuimmat mallit olivat oppilaitoksen oma kirjasto sekä oppilaitos ja paikallinen kirjasto yhteistyökumppaneina. Opetushallituksen kokoama työryhmä julkaisi vuonna 1993 suunnitelman ammattikorkeakoulujen kirjastojen ja tietopalvelujen parantamiseksi. Siinä tuotiin esille ammattikorkeakoulun kirjaston ja oppimateriaalin suhde sekä ajatus ammattikorkeakoulun kirjastosta itsenäisen oppimisen mahdollistajana.

Ammattikorkeakoulut kirjastoinen heijastavat erilaisia alueellisia kehittämisyhtymiksiä. Kankaanrinnan esittämät mallit olivat oman aikansa malleja, ajalta ennen kirjastojen välisiä verkkoja ja Internetiä. Teoreettista ymmärrystä kirjas-tojen pedagogisesta merkityksestä on Suomessa ollut vähän. Toisten kirjastojen esimerkki on johdatellut omaa soveltamista. Ammattikorkeakoulun kirjasto on nähty pienenä yleisenä kirjastona tai pienenä tieteellisenä kirjastona, jossa on oltava kaikki perinteiset kirjaston toiminnot. Oman koulutusyksikön kirjaston idea on lähtöisin päättäjien kokemuksista ja toimijoiden tuntemuksista:

“Ongelmina koen tilojen pienuuden, hyllytilaa tulisi ehdottomasti saada lisää. Henkilöstöressurssien vähäisyys - kirjastossa olisi töitä puoleltoista - kahdelle henki-lölle, joista toisen täytyisi olla kirjastokoulutuksen saanut, kielitaitoinen, tietotekniikan hallitseva henkilö, ja toinen muuten palveluhenkinen, kielitaitoinen, tietotekniikan hallitseva kirjastovirkailija. Nyt aikani riittää päivittäisten asioiden hoitamiseen juuri ja juuri, kaikki suunnittelu- ja kehittämissasiat jäävät pelkästään kauniiksi ajatuksiksi ajan puutteen ja tarvittavan tieto-taidon puuttumisen vuoksi. Ongelmana koen myöskin työsuhteeni määräaikaaisuuden, en välttämättä itselleni, vaan nimenomaan tälle kirjastotyölle, joka sinänsä on ihan mielenkiintoista, koen sen ensisijaisesti palvelu-työnä kehittyvien ja opiskelevien nuorten parissa. Työsuhteen jatkosta tai päätymis-estä ei o/e vielä tietoa, toisaalta joka tapauksessa tässä on jonkun oltava ja jatketta-va viimeistään syksyllä koulujen taas alkaessa. Ongelmana koen myöskin jonkinlai-sen käymisvaiheen/ läpimenokauden vaikeudet, joskus tuntuu kuin laiva *seilaisi ilman kipparia. Selkeä ja vahva organisaatio puuttuu! (tai siitä ei o/e tiedotettu riittä-västi). Minulla ainoana kirjastovirkailijana ei ole lainkaan esimiestä mitä tulee kirjasto-asioiden asiantuntemukseen, esimies lienee koulutusyksikön johtaja. Päivittäisissä pikku ongelmissa neuvottelen hetken itseni kanssa ja yritän tehdä parhaani maalaisjärjen ja aiemmin kertyneen työkokemuksen antamalla ammattitaidolla. Näis-sä merkeissä siis kirjastoalan ammattilainen olisi ehdoton vaatimus tähänkin yksikköön, mutta kuuleman mukaan kysymys on vahvasti rahasta - tai paremminkin sen puutteesta.* “

Pisimmälle **uuden kirjaston toteuttamisessa** on edetty **Haaga-Instituutin ja Lah-den** lisäksi **Rovaniemen** ammattikorkeakoulussa. Rovaniemi aloitti kokeilunsa vasta syksyllä 1996, mutta siellä oli varauduttu muutokseen, investoitu ja toimeenpantu

ennen kokeiluakin **uuteen kirjastoon** johtavia päätöksiä. Ensimmäinen huomiota herättänyt suunnitelma oli **Information Gateway** vuonna 1994. Uusin Rovaniemen terveys- ja sosiaalialan oppilaitoksen kirjasto- ja informaatiopalvelujen kehittämisstrategia on liitteessä 3.

Uutta ammattikorkeakoulun kirjastoa on pyritty kutsumaan dynaamisella termillä, jotta uusi sisältö saa vakuuttavuutta. **Tampereella on tietokeskus, Rovaniemellä avoin oppimiskeskus, Jyväskylässä mediakeskus**, joka selkeästi edustaa uutta pedagogista kirjastoajattelua. Jyväskylän hankkeessa ovat mukana ammattikorkeakoulun kirjaston lisäksi Jyväskylän yliopiston kirjasto ja Jyväskylän ammatillisen opettajakorkeakoulun kirjasto. Mediakeskus on ollut uraa uurtava tutkivassa työtavassaan. Opetusministeriö on tukenut sen monivaiheista kehitystyötä.

“Uuden kirjaston ja oppijan kohtaamispiste on oppijan mielessä, oppijan kognitiivisten prosessien pyörteessä. Kirjasto tuottaa palveluja: tiedonhankinnan opetusta, tiedonlähteiden organisointia, tiedon jalostamista. Se tuottaa materiaalia: tiedonhaun ja tiedonhankinnan oppaita ja oppimateriaaleja, valikoimaluetteloita, hakemistoja, www kotisivuja. Kirjasto saa aikaan myös tunteita: Etsimisen iloa, löytämisen riemua, työnteon makeutta, ristiriitaista hämmennystä, ihmettelyn ihanuutta, perustelujen pohjattomuutta, tietojen tuskallisuutta, käsitysten epäilyä, näkemysten kirjavuutta, vaivannäön onnea, totuudenkaipua...”

Kokeilun alussa, ennen vakinaistamisia, mallia haettiin useimmiten kehittyneistä oppilaitoskirjastoista, **Porin teknillisestä kirjastosta tai Haaga-Instituutin kirjastosta**. Lahden ammattikorkeakoulun kirjasto sai nopean kehitysimpulssin jo vuonna 1991. **Nykyisin se on Lahden korkeakoulukirjasto, joka** toimii tiiviissä yhteistyössä Lahden kaupunginkirjaston kanssa Suomen parhaan ammattikorkeakoulun kirjasto suunnittelee kampuskirjastoja. *Niistä kehitetään kampuksen oppimis- ja tietokeskuksia, joissa tietotekniikan mahdollisuuksia hyväksikäyttäen vahvistetaan itsenäisen opiskelun mahdollisuuksia, tiedonhankinnan ohjausta, kansainvälistämistä sekä työelämälle tarjottavaa ”räätelöityä” tietopalvelua ja koulutusta.*

Tietohuoltoon liittyvät yleiset palvelut (mm. hankinta) tuotetaan kampuskirjastoissa. Kampuskirjastoissa voidaan käyttää hyödyksi eri koulutusalojen synergiaa.

Kirjastoinfrastruktuurin muotouduttua kysymys syntyneen kirjaston organisatorisesta asemasta nousee ajankohtaiseksi. **Seinäjoella tieteellinen kirjasto** on tiedekorkeakoulujen kirjastojen tapaan erillislaitos. **Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu** on verkostoitunut alusta alkaen **Joensuun yliopiston kirjaston** kanssa. Siellä ammattikorkeakoulun kirjasto myy palveluitaan myös toisen asteen koulutukselle. Liitteessä 4 on kaavio Lahden tieteellisistä kirjastopalveluista.

3.3. Toiminnan arviointi

Opetusministeriö on arvioinut vuosittain ammattikorkeakoulukokeilujen arvioinnin yhteydessä myös kirjasto- ja informaatiopalveluja. Vuonna 1993 se totesi, että *”palvelut joitakin hyviä poikkeuksia lukuun ottamatta ovat edelleen heikoissa kantimissa. Kirjastojen palveluissa korostuu opettajakeskeisyys eikä kirjastojen asema organisaatiossa o/e vielä selkiintynyt”*. Arvioinnin kohteena ovat olleet henkilöstön määrä, kirjastotilojen koko, niteiden määrä, uushankintojen määrä, tietoverkkoihin ja tieto-

palveluun investoidun rahan määrä, tietoverkkoyhteydet sekä tietokoneiden lukumäärä ja kirjaston strategiset kehittämiskohteet. Viimeisin arvio on lukuvuodelta 1994-1995. Näissä arvioinneissa ei ole pyritty prosessin tai vaikuttavuuden arviointiin.

Ammattikorkeakoulukirjastojen toiminnan yleistä arviointia vaikeuttaa se, ettei niillä ole yhtenäistä tilastointijärjestelmää. Kuluneen viiden vuoden ajalle voidaan kirjata seuraavat saavutukset:

1. Kirjastojen perustaminen ja toiminnan käyntiin saaminen on meneillään.

Ammattikorkeakouluihin on luotu traditionaalinen kirjastoinfrastruktura. Kirjastojärjestelmiä on hankittu ja rekistereitä luotu. Nykyiset palvelut käsittävät lainauksen lisäksi tiedonhakuja, sisällysluettelon kopioita, sähköpostimahdollisuuksia, STJ-palvelua ja kaukopalvelua. Perinteinen kirjastonkäytön opetus on yleistä. **Uuden kirjaston** kivijalkaa rakennetaan.

2. Kirjastoihin on saatu henkilökuntaa vastaamaan sekä luetteloinnista, päivystyksestä että suunnittelusta. Seinäjoen, Hämeen, Kymenlaakson ja Pohjois-Savon ammattikorkeakoulukirjastoilla on kirjastonjohtaja. Kirjastonhoitajia ja informaatioita on palkattu kunnallisen virkaehtosopimuksen palkkataulukoiden mukaan. Tämä on kiinnittänyt kirjastonhoitajien ammattiyhdistyksen KIBIn huomion, koska sen mukaan ammattikorkeakoulun kirjasto on tieteellinen erikoiskirjasto, ja ammattikorkeakoulun kirjastossa tehtävä työ on erilaista kuin yleisten kirjastojen työ.

3. Kirjastoihin on hankittu tietotekniikkaa, mikroja, CD-rom-torneja, Internet-yhteyksiä. Ulkopuolisiin maksullisiin tietokantoihin ja tieteellisten kirjastojen Linnea-verkkoon on solmittu käyttäjäsovimuksia.

4. Kirjaston käyttö on lisääntynyt, toisaalta enentyneen tarjonnan, toisaalta itsenäisen opiskelun myötä. Kirjasto saa merkittävyttä oppilaitoksessaan.

5. Uusia tuotteita suunnitellaan ja kehitetään työelämän tarpeisiin.

Tietoverkoissa ilmestyvää oppimateriaalia kehitellään, samoin maksullisia palveluita.

6. Uusi pedagoginen kirjastoajattelu on syntynyt ja voimistumassa ammattikorkeakoulujen kirjastoissa.

Kehittämistahdolla ja keskinäisellä dynamiikalla on koulutustilaisuuksissa pyritty korvaamaan kirjastojen lähtökohtien olemattomuutta. Ammattikorkeakoulukirjastoissa on itse yhä selvemmin ymmärretty, että pitkän kehityshistorian puuttuminen antaa omat mahdollisuutensa. Helsingin yliopiston hallintojohtaja Sinikka Mertano toteaa haastattelussaan Signum-lehdessä vuonna 1995:

”Haaga-instituutissa kirjasto oli oikeastaan kehityksen keskipiste ja talon modernein yksikkö, joka ensimmäisenä toi mm. tietoverkot opettajakunnan ja opiskelijoiden ulottuville. Kun ammattikorkeakoulukokeiluja aloitettiin, kirjastojen osuutta ei vielä yleensä pidetty tärkeänä. Mitä pitemmälle korkeakouluajattelussa on niissä edistytty, sitä tärkeämmäksi on myös tullut hyvien kirjasto- ja tietopalvelujen rooli. Ammattikorkeakouluissa on kehitetty ideaa kirjastosta oppimiskeskuksena ja sitä kautta niillä voisi olla annettavaa myös perinteisille tiedekorkeakoulujen kirjastoille.”

Tiivistelmä: Ammattikorkeakoulukirjastojen mallit ovat olleet perinteisiä. Kirjasto on osa ammattikorkeakoulun tietohallintoa. Syntyneillä kirjastoilla ei o/e ollut yhteyttä uudistavaan opetukseen. Kirjastonhoitajilla on huonot valmiudet jäsentää omaa työtään, sillä kirjastonhoitajien koulutukseen ei sisälly pedagogista kirjastoajattelua. Ammattikorkeakoulun johdon tuki ja ymmärrys on tärkeä uuden kirjaston edellytys.

4. Uuden kirjaston strategiat

Ammattikorkeakouluissa opetusta on parannettu, opetussuunnitelmia uudistettu ja arviointijärjestelmiä kehitetty. Tiimityötä on kehitetty ja opeteltu konsultatiivista työtettä. Konstruktiivinen oppimisenäkemys ja uusi opettajuus työtapoineen on **hallussa vähintäänkin** sanojen tasolla. Silti tuntuu, että tietoa on, mutta osaamisessa on toivomisen varaa. Millä kriteereillä muutoksen voisi osoittaa edes alkaneen? Yksi osoitin on tapa, jolla oppilaitoksen opetuskäytännöt toimivat ja **toinen, miten kirjasto on organisoitu osana pedagogisia käytäntöjä.**

4.1. Uuden kirjaston visio kirjastonhoitajan näkökulmasta

Uusi kirjasto on ammattikorkeakoulun kaksitasoinen osa. Perinteiset kirjastopalvelut (hankinnat, kokoelmat, tiedonhaut, mikrot ja henkilökunta) muodostavat perustan. Niiden tulee olla kunnossa. **Uuteen kirjastoon** lisätään dynaaminen, aktiivinen, oppimista tukeva elementti. Näiden kahden tason muodostama kokonaisuus on osa oppimisprosessia. Oppimisen taidot ja tiedonhallintataidot tukevat itsenäistä ja elinikäistä oppimista. Ne antavat valmiuden myös tiedon soveltamiseen ja ongelmien ratkaisemiseen. **Tiedonhallintataitojen opetus laajenee tietyn kirjaston kokoelmien hallinnan opetuksesta tiedonlähteiden yleisen ymmärryksen opastukseen ja kriittiseen arviointiin.** Tiedonhallintataitojen opetus on opettajien ja kirjastonhoitajien yhteistyötä. **Uuden kirjaston** saumaton osuus oppimisen tukijana ja mahdollistajana korostuu.

Uudessa kirjastossa myös opettajat ja opiskelijat ovat toimijoita, osallisia. **Uusi kirjasto** ei voi toteutua ilman opettajien aktiivisuutta. Opiskelijat opastavat toisia oppijoita tiedonetsinnässä. Opiskelijat voivat myös osallistua **uuden kirjaston** muotoutumiseen tekemällä siihen työpajoissaan oppimateriaaleja. Opettajat ovat mentoreita, oppimisen tukijoita, ja kaiken toiminnan päämääränä ammatillinen ja inhimillinen kasvu.

Uusi kirjasto on väylä, jonka kautta informaatio ja tietoresurssit ovat käytettävissä. Se on yhä harvemmin pelkästään tietovarasto, yhä useammin se on hajaantuneena laboratorioihin ja työpajoihin. Tietotekniikan (teknologian), tilojen ja henkilökunnan asiantuntemuksen muodostama infrastruktuuri mahdollistaa oppimisen ja tukee erilaisia tapoja hankkia, arvioida, käyttää ja soveltaa tietoa. Kirjastomateriaali on myös **fyysisesti saatavilla, mutta suuri osa** informaatiosta on tietoverkoissa eri puolilla maailmaa.

Uuden kirjaston toiminnan ydin on tietokeskus, jossa on runsaasti työasemia, kokoelmia, opiskelu- ja ryhmätyötiloja sekä oppimisprosessien ohjaukseen ja tukemiseen erikoistunutta henkilökuntaa. Palvelut ovat saatavilla myös sähköpostitse. **Uuden kirjaston** kokoelmissa on opiskelijoiden ja opettajien ammattiin kasvun kannalta

keskeinen aineisto, jota myös työelämä käyttää. Kokoelmia voi olla eri puolilla ammattikorkeakoulua. Tietokeskuksesta samoin kuin muiltakin ammattikorkeakoulun työasemilta on pääsy oman kirjaston rekisterin lisäksi kansallisiin ja kansainvälisiin tietokantoihin joko tietoverkon välityksellä tai yksittäisinä romppuina. Asiakkaat voivat käyttää tekstinkäsittelyä, valmistaa materiaalia ja lähettää sähköpostiviestejä. Tietokeskuksessa on myös itseopiskelua tukevia oppimateriaaleja. Palvelu on yleensä omille asiakkaille maksutonta.

“Uudesta kirjastosta ammattikorkeakoulun ylpeys” - tavoitteessa yhdistyvät tietotekniikka perinteinen kirjasto ja oppimiskeskeisyys. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää varsinkin kehittymättömissä ammattikorkeakoulukirjastoissa tulosopimuksen mukaisesti käytettävän uudelleen kohdentamista, ja aina lisäksi tahtoa, päätöksentekoa ja toimeenpanoa. **Uuden kirjaston puolelta** edellytyksenä on toimiva kansallinen kirjastoverkko. Ammattikorkeakoulujen paikalliset kirjastojärjestelmät ovat toistaiseksi yleensä mikropohjaisia, kirjastorutiineissa tarvitaan koordinointia ja ohjausta. Resursseja on jaettava, palveluita ostettava ja vältettävä päällekkäistyötä.

4.2. Uuden kirjaston missio

Kesäkuussa 1994 pidettiin johdollani Tampereella Ammattikasvatustieteiden tutkimuskeskuksessa kaksipäiväinen seminaari, johon osallistui 20 henkilöä, ammattikorkeakoulujen kirjastonhoitajia, opettaja-informaatioita, edustajia rehtoreista, tieteilisistä kirjastoista ja Tampereen yliopiston tietokonekeskuksesta. Tarkoituksenamme on pohtia alustavasti opetusministeriölle ammattikorkeakoulukirjastojen laatukriteeristöjä. Aloitimme muodostamalla yhdessä **uuden kirjaston olemassaolon oikeutuksen, mission:**

Uusi kirjasto tekee ammattikorkeakoulun päämäärien saavuttamista. Se edistää, avartaa ja aktivoi oppimista ja uudistavaa opetusta sekä lisää luovuutta, oivallusta ja yrittäjyyttä ammatillisena, alueellisena ja oman aihealueensa tieto-, taito- ja kulttuurikeskuksena. Uusi kirjasto on olennainen osa itsenäistä opiskelua. Uusi kirjasto on opetuksen, tutkimuksen ja oman talousalueensa voimavara.

4.3. Uuden kirjaston strategiset tavoitteet

Uuden kirjaston strategiset tavoitteet ovat:

1. Uusi kirjasto nivoutuu yhteistyössä opiskelijoiden, opettajien ja muun henkilökunnan kanssa olennaiseksi osaksi oppimisprosessia, opetusta ja tutkimus- ja kehittämistyötä. Se on sitoutunut ja niveltyynyt sekä pedagogisesti että hallinnollisesti oppimiseen.
2. Uuden kirjaston hoitaja opettaa tiiviissä yhteistyössä opettajien kanssa opiskelijoille oppimisen taitoja ja tiedonhallintataitoja tulevaa työtä ja elämää varten.
3. Uusi kirjasto tarjoaa käyttäjien tarpeita vastaavia ja niiden muuttumista ennakoivia ajantasaisia, laadukkaita ja monipuolisia kirjasto- ja informaatiopalveluita. Kokoelmiansa (fyysiset kirjat, aikakauslehdet ym. materiaali sekä romput ja tietoverkot puolesta uuden kirjaston on oltava laadukas. Aineiston on oltava saatavilla ja käytettävissä.

Uudelle kirjastolle on taattava riittävät määrärahat.

4. Uudella kirjastolla on monipuolisesti koulutettu, monitasoinen ja riittävä henkilöstö. Uudessa kirjastossa panostetaan henkilökunnan asiantuntijuuteen ja kouluttautumiseen. Uudessa kirjastossa on asianmukaiset työvälineet sekä ammattitaitoa niiden hallitsemiseen.

5. Uusi kirjasto verkostoituu ja luo kansalliset ja kansainväliset yhteydet sekä alansa työelämään että maihin kirjasto/tietopalveluihin päämääriensä saavuttamiseksi.

6. Informaatioteknologiassa uuden kirjaston tulee olla kehityksen kärjessä. Tietotekniikka, tietoliikenneverkot sekä kirjastojärjestelmät mahdollistavat myös myöhemmän kehityksen.

7. Uudessa kirjastossa on oikea laatu-kustannussuhde. Yhteistyömahdollisuudet esim. primaariluetteloinnissa on hyödynnettävä maksimaalisesti.

8. Uuden kirjaston imago on dynaaminen. Se on elinikäiseen tiedonjanoon houkutteleva ongelmanratkaisukeskus.

Tiivistelmä: Uusi kirjasto on ammattikorkeakoulun opetuksen ja oppimisprosessin saumaton osa. Työskentelyn ytimessä ovat opiskelijakeskeisyys, luokkiin sitoutumaton opiskelu, monipuoliset työtavat ja tiimityö, jossa opettaja ja kirjastonhoitaja ovat tutoreina, oppimisen ohjaajina. Uudessa kirjastossa on monipuoliset tiedonlähteet. Opiskelija osaa käyttää uutta kirjastoa ja sen tietoverkkoja sekä tietokantoja. Uudessa kirjastossa on Saatavilla tiedonetsintäprosessin ohjausta. Uutta kirjastoa arvioidaan osana oppimisprosessia.

5. Ammattikorkeakoulukirjastojen nykytilan analyysi

Ongelmat:

”Kun ratkaisut esim. organisaatiomallista, henkilöstön määrästä, laadusta, sijoituksesta, määrärahoista, aikatauluistakin puuttuvat, on vaikeaa ja turhauttavaa tehdä suunnitelmia. Suunnitelmien teko on toisinaan vaikeaa, kun ei oikein tiedä, mitä odotetaan.”

”Rehtorien asennemuutokset tapahtuvat hitaasti ja ne juuri vaikuttavat suunnitelman toteutumiseen ja ennen kaikkea joidenkin kohtien toteutumisen hitauteen. Synergia ja yhteistyö on aina vaikeaa ja yksiköt haluavat panostaa - ymmärrettävästi - vain omaan yksikköön ja siten holistinen suunnitelmien toteuttaminen on joskus vaikeaa.”

Seuraavassa SWOT-nelikentässä on analysoitu ammattikorkeakoulujen kirjastoja sekä tavoitteet uuden kirjaston, että perinteisen kirjastoajattelun pohjalta. Ensimmäinen SWOT on Rovaniemellä tehty yksittäisen ammattikorkeakoulun kirjaston toimintojen analyysi, jälkimmäinen SWOT kuvaa tekemääni kaikkien ammattikorkeakoulukirjastojen nykytilan arviointia.

Yksittäisen ammattikorkeakoulun kirjaston SWOT analyysi Rovaniemen tapaan:

VAHVUUDET

Valtakunnallisestikin kiinnostavat kehittämissstrategiat "Information gateway" ja "Kohti kirjaston virtuaalista työpajaa": lähtökohtana oppimiskulttuurin muutos

Henkilökunta innostunut kouluttautumaan kirjastotyön ja oppimisen ohjaamisen ammattilaisiksi

Kirjaston kehittäminen nähty RTSOL:ssa ja RAMK:ssa tärkeäksi

Yhteistyö maakuntakirjaston kanssa - mahdollisuus etäopiskelijoiden palveluun

HEIKKOUEDET

Opiskelijoiden ja opettajien tiedonhallintataidot? Opiskelijoilta edellytetään itseohjautuvuutta tiedonhankinnassa, mutta tiedonhallintataidot ja ohjaus puutteellista

Opettajilla/kirjastohenkilöstöllä ei riittävästi aikaa tiedonhallintaprosessin ohjaukseen

Kirjastotilat riittämättömät/epätarkoituksenmukaiset

Kokoelmat riittämättömät, tietokannat riittämättömät

Kirjasto ei kytkeydy opetuksen suunnitteluun

MAHDOLLISUUDET

Opiskelijat oppivat etsimään tietoa verkoista ja tietokannoista, suhtautuvat kriittisesti löytämäänsä tietoon, saavat Lifelong learning -valmiuksia

Opettajat ja kirjastoammattilaiset kohtaavat toisensa oppimisen ohjaajina

Oppilaitosten kirjastojen keskinäinen, alueellinen valtakunnallinen ja kansainvälinen verkottuminen

Henkilöstön täydennyskoulutus pätevoittää kirjastoammattilaisiksi ja antaa pedagogisia valmiuksia

UHAT

Kirjastoammatillista henkilöstöä ei ole riittävästi

Kirjastoa ei haluta oppimisen ohjaajaksi ja osaksi opetusta

Henkilöstö ei saa tarvitsemaansa täydennyskoulutusta

Määrärahoja ei saada kirjaston kehittämiseen

Uusia opetusmenetelmiä ja uutta tietotekniikkaa ei oteta käyttöön

Suomen ammattikorkeakoulukirjastojen nykytilan analyysi

VAHVAT PUOLET

Useilla ammattikorkeakouluilla sisäinen kehittämistähto

Kirjastoissa saatu paljon aikaan

- investoitu tietotekniikkaan
- rakennettu kirjaston kokoelmat, organisaatio ja tilat
- henkilökuntaa koulutettu
- opettaja-informaattikkoja koulutettu
- kirjastonhoitajien pedagoginen osaaminen vahvenemassa

Alueellinen yhteistyö muotoutumassa

Modernit kokoelmat käyttäjien lähellä

Yksikkökirjastot oman ammattialansa asiantuntijoita

Hyvät esimerkkikirjastot vetävät muita mukanaan

Useissa kirjastoissa nuori ja kehittämiseen sitoutunut henkilökunta

MAHDOLLISUUDET

Kehittyneimmissä ammattikorkeakoulukirjastoissa johto tukee voimakkaasti

Oppimista tukeva tiimi: opettaja-ATK-opettaja-kirjastonhoitaja-opiskelija

Alueellinen yhteistyö

Uusia tuotteita esim. yritysille

Muutos antaa mahdollisuuden moniammatillisuuteen

Pedagoginen muutos: opettajakeskeisyydestä oppimiskeskeisyyteen

Tietoliikenne- ja tietotekniikan nopea kasvu mahdollistaa uudet palvelut ja uudet yhteistyöverkostot

Perinteisten kirjastopalveluiden ostaminen yhteistyökumppanilta

HEIKOT PUOLET

Puuttuu yhteinen kokonaisnäkemys kirjaston olemassaolon tarpeellisuudesta. Arvostus heikko

Yksittäisistä oppilaitoskirjastoista ei ole päätöksistä huolimatta muodostunut yhteistä ammattikorkeakoulukirjastoa

Ymmärrys kirjaston ja tietotekniikan pedagogisesta merkityksestä heikko. Tietoa ei ymmärretä ammattikorkeakoulun strategiseksi voimavaraksi

Kirjaston organisatorinen asema ammattikorkeakoulun sisällä epäselvä. Johtosuhteet selkiintymättömät

Ammattikorkeakoulukirjastoilla ei ole riittävästi osaavaa henkilökuntaa. Johtajat puuttuvat

Kirjaston kehittäminen ei perustu käyttäjien tiedontarpeiden todelliseen tuntemiseen. Käyttäjäkyselyitä vain harvoin

Monenlaiset mikropohjaiset kirjastojärjestelmät

Tilaratkaisut eivät tue kirjaston monipuolista käyttöä

UHAT

Koko koulutuksen kenttä vasta muotoutumassa

Kiristynvä taloudellinen tilanne voi pakottaa väärin säästöihin

Kilpailu ammattikorkeakoulun sisällä kehitykseen panostettavista resursseista

Uskomus Internetin ja tietotekniikan ihmeitä tekevästä voimasta kirjaston korvaajana

Ammattikorkeakouluissa tarvittavaa soveltavaa tietoa ei löydy perinteistä tieteellisistä tietokannoista

Ammattikorkeakoulun kehittämisen nopea vauhti uuvuttaa työntekijät

Ammattiyhdistys- ja palkkapolitiikka voivat estää tasavertaisen yhteistyön opettajien kanssa.

Kirjastoalan yliopistollinen opetus pitää uutta kirjastonäkemyistä vain täydennyskoulutuksen arvoisena

Yliopistokirjaston mallin suora kopiointi

6. Kehittämisvaihtoehdot ja suositukset

6.1. Opetusministeriön tahdonilmaus ja kehittämispanos

Uusi kirjasto syntyy monen osapuolen yhteistyön tuloksena Opetusministeriö voi tukea **uutta kirjastoa** tahdonilmaisullaan. Se voi edistää taloudellisesti keihäänkärki-hankkeita, joissa idea uudesta oppimisen resurssista, **uudesta kirjastosta**, saa fyysisen hahmonsä. **Suositan, että Opetusministeriö tulosneuvotteluissa määrit-**

telee, mikä on ammattikorkeakoulujen kirjaston budjettikehys, mikä rahoitus tulee perusinvestointina ammattikorkeakoulun tasolta, mikä kirjaston omasta budjetista.

6.2. Ammattikorkeakoulujen tahdonilmaus ja kehittämispanos

6.2.1. **Ammattikorkeakoulut hyväksyvät oheiset** (sivulla 13 esitetyt) **uuden kirjaston strategiset tavoitteet**. Ne ovat ammattikorkeakoulun tahdonilmaisu kirjastojensa kehittämisessä Tavoitteiden toteuttamiseen sitoudutaan.

6.2.2. **Ammattikorkeakoulut hyväksyvät oman ammattikorkeakoulukirjastonsa strategiat, joiden avulla tuetaan ammattikorkeakoulun tavoitteita**. Strategia sisältää kirjaston vision, mission, olemassaolon oikeutuksen, tulevat ja nykyiset palvelut ja asiakkaat sekä toimintaperiaatteet oppimisprosessiin nivoutuvasta **uudesta kirjastosta** (mallina Rovaniemen strategia, liite 3).

Kehittämissuunnitelmat on vaadittu kaikilta ammattikorkeakoulukirjastoilta, parhaiten niitä on toteutettu Lahdessa, Seinäjoella, Hämeessä ja Haaga-instituutissa. Näissä kaikissa ammattikorkeakoulun johto on sitoutunut kirjaston kehittämiseen. Usein suunnitelmat ovat jääneet pelkiksi paperisiksi kartoituksiksi. Kehittämissuunnitelman toteuttamiskelpoisuuden varmistamiseksi **uuden kirjaston** vision ja mission on oltava suuntaa antavia ja aikataulujen realistisia.

6.2.3. **Yksittäisen ammattikorkeakoulun tasolla selkeytetään kirjaston organisatorinen asema ja johtosuhteet**. Suosittelen, että kirjasto raportoi ammattikorkeakoulun rehtorille. Suosittelen, että kirjaston johtaja on ammattikorkeakoulun johtoryhmän jäsen tai suoraan opetuksen kehittämisryhmään kuuluva, koska siten kirjasto voi parhaiten toteuttaa omalta osaltaan ammattikorkeakoulun päämääriä.

6.2.4. **Määritellään ammattikorkeakoulukirjaston ja alueen muiden kirjastojen alueellisen yhteistyön periaatteet**. Parhaina esimerkkeinä ovat Lahti ja Seinäjoki, jotka ovat määritelleet ja toteuttaneet työnjaon oman kaupunkinsa, kaupunginkirjaston, alueen muiden kirjastojen ja ammattikorkeakoulukirjaston välillä.

6.2.5. **Yksittäisen ammattikorkeakoulun sisällä määritellään tietohallintostrategiassa työnjako ja yhteistyö tietotekniikkavastaavien, opetus-suunnitelman kehittäjien ja kirjaston välillä**. Tietohallintoajattelu on nähtävä prosessina, jossa tiimiytyminen luo synergiaetuja. Tietohallinnon kehittäminen ei ole pelkästään kirjaston eikä pelkästään tietotekniikkaspesialistien erillistä toimintaa. Newcastle'n Northumbria-yliopistossa on monen osaajan tiimejä, joiden tehtävänä on verkostoitua ja yhdistää oppiminen, kirjasto ja tietotekniikkastrukturi.

6.2.6. **Ammattikorkeakoulun pienet yksittäiset oppilaitoskirjastot yhdistetään yhtenäiseksi virtuaalikirjastoksi**. Pienillä oppilaitoskirjastoilla voi olla omat tilat, kokoelmat ja henkilökunta, jos tämä on pedagogisesti perusteltua ja laadukkaan oppimisen edellytys. Nimenomaan pienten kirjastoyksiköiden on hyödynnettävä synergiaa ja verkostoja, niillä on oltava ammattikorkeakoulun sisällä yhteinen toiminta-ajatus, yhteinen johto ja yhteinen toimintapolitiikka.

6.2.7. **Varmistetaan, että kirjastoilla on pätevä johtaja**. Kirjastonjohtajalta vaadi-

taan paitsi tiedonhallinta-alan vahvaa tuntemusta myös erittäin vahvoja leadership-ominaisuuksia, koska nyt luodaan uusia dynaamisia ammattikorkeakouluja ja niitä tukevia **uusia kirjastoja**. **Uuden kirjaston** dynaamista imagoa on pystyttävä markkinoimaan kaikille sidosryhmille.

6.3. Uuden kirjaston kehittäminen

Uuden kirjaston sisällä on seuraavien asioiden oltava kunnossa:

6.3.1. Resurssit: Henkilöstö ja osaaminen Uuden kirjaston henkilökunnalta vaaditaan seuraavaa osaamista: Perinteisen kirjastoja informaatioalan taitojen ja tietotekniikan hyvän tuntemuksen lisäksi tarvitaan pedagogista osaamista, yhteistyötaitoja, valmennustaitoja, ongelman ratkaisukykyä, kykyä osata vastata uuden kirjaston kannalta ammattikorkeakoulun tarpeisiin, verbaalista ja kirjallista kommunikaatio-taitoa ja kielitaitoa. Uusi kirjasto toimii yhteistyössä opettajien kanssa. Siksi erittäin tärkeä osaamisen alue on englantilaisten kirjastojen academic liaison -funktio, jatkuva, saumaton tiimityö opettajien kanssa.

Uusi kirjasto ei voi toteutua ilman henkilökunnan korkeatasoista laadullista osaamista ja motivaatiota. Ammattikorkeakoulun on arvostettava uuden kirjaston henkilökunnan korkeatasoista osaamista myös kunnollisella palkkauksella.

Uusi kirjasto edellyttää myös opettajilta osaamista, oman alansa tiedonlähteiden tuntemusta itsenäisen opiskelun ohjauksen osaamista sekä yhteistyökykyä. Uuden kirjaston henkilökunta ja opettajat ovat tasa-arvoisia tiimin jäseniä.

Kaiken osaamisen ei tarvitse olla vakituisella henkilökunnalla. Yhteistyötaidoilla saadaan uuden kirjaston käyttöön eri puolilla organisaatiota oleva sirpaleinen osaaminen. Opettajat, tietotekniikka-asiantuntijat, opiskelijatutorit ja oppisopimus-koulutettavat voivat olla rakentamassa **uutta kirjastoa**. Osaamista voi myös ostaa ulkoa (esim. luettelointi voidaan ostaa joko toisilta kirjastoilta tai alan opiskelijoilta).

Henkilöstön määrä Tällä hetkellä suurin ongelma on osaavan henkilöstön puuttuminen. Yleistä määräsuositusta ei voi antaa, koska monet oppilaitoskirjastot ovat pieniä ja etäällä toisistaan. Mikäli tavoitteena on **uusi kirjasto**, oppimista tukemassa on pienelläkin oppilaitoksella oltava oppimisen ohjaukseen perehtynyt henkilö. Kun puhutaan suuresta, yhtenäisellä alueella toimivasta ammattikorkeakoulukampuksesta, **uuden kirjaston** henkilöstön määrän tavoitteena on vähintään yksi informaattikko 500 opiskelijaa kohti sekä tarpeellinen määrä muuta kirjastoalan koulutuksen saanutta henkilökuntaa.

6.3.2. Resurssit: tietotekniikka ja verkostot

Uudessa kirjastossa on paljon tietokoneita, joissa on mahdollisuudet ja yhteydet omaan ja muiden kirjastoluetteloihin, on line- ja CD-rom- tietokantoihin sekä tekstin-käsittelyyn, sähköpostiin, Internetiin, taulukkolaskentaan ja grafiikkaan. Mikrot on asennettu siten, että ne mahdollistavat sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyn. Koneet ovat opettajien, opiskelijoiden, muun henkilökunnan ja **uuden kirjaston** henkilökunnan käytössä. **Uudessa kirjastossa** erilliset tietokone luokat ja erilliset kirjastot voidaan yhdistää.

Uuden kirjaston luettelointiratkaisu: On määriteltävä minimitasoinen **uusien kirjastojen** luettelointiformaatti - ja kirjastojärjestelmäsuositus niille uusille kirjastoille, jotka eivät ole mukana alueellisessa kirjastorekisteriyhteistyössä. **Uusi kirjasto** ansaitsee uuden, integroidun kirjastojärjestelmän. Vaikka VTLS -järjestelmän tyyppi-nen kaikille yhteinen ratkaisu ei ole mahdollinen, on yksittäisessä ammatti-korkeakoulussa pyrittävä yhtenäiseen kirjastojärjestelmään. Täten saavutetaan paremman laadun lisäksi myös selviä kustannusetuja. On tehtävä valtakunnallinen sopimus ammattikorkeakouluilta perittävistä tieteellisten kirjastojen Linneaverkon käyttömaksuista. Kaikki **uudet kirjastot** voivat yhdistää voimansa ostaakseen suoraan luettelointitietueita tieteellisten kirjastojen ATK-yksiköltä.

Haastattelemani työelämän edustaja, insinööritoimiston johtaja, piti tärkeänä, että ulkopuoliset voivat paitsi selata uusien kirjastojen aineistorekistereitä myös tutkia ammattikorkeakoulujen omista tiedonlähteistä esim. tutkimusrekistereitä, julkaisu-luetteloita sekä valmistuvia halukkaita työnhakijoita. Hän ei kaivannut interaktiivisia WWW-sivuja, mutta tietotekniikan kehityksen seuraaminen ja soveltaminen on tärkeää **uudelle kirjastolle**. CD-rom-tietokantojen hankinnassa ja käytössä on pyrittävä synergiaan lähiverkkojen avulla.

6.3.3. Resurssit: kokoelmat

Uuden kirjaston kivijalan muodostavat kokoelmat. Niihin kuuluu kaikentyyppistä oppimista tukevaa aineistoa, kirjoja, aikakauslehtiä, videoita, romppuja ja tietokantoja sekä WWW-linkkilistoja. Kokoelma on sisällöllisesti relevantti ammattikorkeakoulun tiedontarvitsijoille.

Uuden kirjaston kokoelmat ovat ajantasaiset. Vanha aineisto poistetaan. Kokoelman valinta- ja hankintaperiaatteet ovat käyttäjälähtöisiä.

6.3.4. **Resurssit: tilat Uuden kirjaston** tilat mahdollistavat yksilö- ja ryhmätyöskentelyn ja tarjoavat inspiroivan oppimisympäristön. **Uusi kirjasto** on tiloiltaan sellainen, jonka kaikki mielellään kokevat "meidän ylpeydeksi". **Uusi kirjasto** on luokissa ja luentosaleissa, mutta ei kellarissa eikä ruokasalin nurkassa. Perinteiset materiaali-kokoelmat vaativat yhä tiloja, eikä täysin paperitonta kirjastoa ole näkyvillä. Luku-paikkoja on varattava **uuteen kirjastoon** riittävästi. **Uuden kirjaston** henkilöstöllä on myös asianmukaiset työskentelytilat. Vähän käytetty materiaali varastoidaan Kuopion Varastokirjastoon.

6.4. Rahoitus

Suositan, että **uusi kirjasto** saa ammattikorkeakoulun vuotuisesta budjetista 3 - 5 prosenttia. Ammattikorkeakoulun sisällä on selkeä, yhtenäinen budjettikäytäntö. Kirjaston budjettiraameja tulkitaan eri tavoin, koska etenkin kokeilussa olevilla ammattikorkeakouluyksiköillä on monta omistajaa. **Uuden kirjaston** määrärahoista suositan maksettavaksi **uuden kirjaston** henkilökunnan palkkauksen ja koulutuksen, **uuden kirjaston** materiaalin hankinnan, posti -, tele sekä tietoliikenteen käyttö- ja ylläpitomaksut. Henkilökunnan palkkauksen kohdentaminen riippuu myös siitä, miten kirjasto on organisoitunut ammattikorkeakoulun sisällä.

6.5. Jatko- ja täydennyskoulutussuositukset

Uusi kirjasto voidaan saavuttaa täydennyskoulutuksen avulla joko ammatti- korkeakoulujen kokonaan itse rahoittamalla tai opetusministeriön taloudellisesti tukemalla koulutuksella. **Uutta kirjastoa** varten toteutettavan jatko- ja täydennyskoulutuksen läpäiseviä elementtejä ovat: pedagoginen osaaminen, tiedon hankinta osana opetussuunnitelmaa, ammatillinen identiteetti, tiedonhankinnan opetus ja ohjaaminen, informaatiotekniikan ja tietoverkkojen sisältöjen hallinta sekä yhteistyö ja tiimit.

Jatko- ja täydennyskoulutuksen painopistealueet ovat:

1. Pedagoginen osaaminen

Opettajille tietotekniikan mahdollisuuksiin ja tietokantojen sisältöihin opastamista, joko opettajainformaattikko -koulutuksen tapaan pitkänä täydennyskoulutuksena tai lyhytkursseina. Opettajien itsenäisen tiedonhankinnan järjestelmällinen opastus ja sitä kautta oppimisprosessin tukeminen, tällä aiheella tuntuu olevan kysyntää.

Kirjastonhoitajien pedagogista osaamista tulisi vahvistaa joko kotimaisen täydennyskoulutuksen kautta tai kutsumalla ulkomaisia asiantuntijoita ja järjestämällä täällä kansainvälistä koulutusta. Elokuussa Tampereella toteutettu nelipäiväinen seminaari **Learning Processes and Libraries -Towards a Learning Society** oli erinomainen esimerkki. Luennoitsijat olivat USA:sta, osallistujat (opettajat, rehtorit, kirjastonhoitajat) Suomesta ja Virosta. Myös opintomatkoja ja kirjastonhoitajien kansainvälistymistä suositaan.

2. Ammattikorkeakoulun **kirjaston johtajien** koulutus, sisältöinä management ja leadership, tiimivalmennus sekä erityspiirteinä oman kehysorganisaation ja kirjaston tarpeiden yhteensovittaminen.

3. **Ammattikorkeakouluissa annettu kirjasto- ja tietopalvelualan koulutus** näkyväksi työelämän uudistajaksi. Koska **uusi kirjastoajattelu** on yliopistotasolla täydennyskoulutuksena toteutettavaa, ammattikorkeakoulujen kirjastolinjat voivat ottaa uuden kirjaston näkökulmakseen jo peruskoulutuksessaan.

4. **Akateemisena oppisopimuskoulutuksena** voidaan **uutta kirjastoajattelua soveltaa** uudentyypisen oppisopimuskoulutuksen teoriaosuuksissa.

5. **Tietohallinto- ja tietostrategia-ajattelu** ammattikorkeakouluissa kytkee kirjaston ammattikorkeakoulun sisällä laajoihin kokonaisuuksiin. Tämäntyyppinen koulutus on yhteinen tiimikoulutus opettajille ja kirjastonhoitajille.

6. Koulutusta **uuden kirjaston lobbailuun**. Uuden kirjaston hoitaja markkinoi osaamistaan opettajille, jotta saadaan aikaan aito, tuottava ja tehokas yhteistyö koko ammattikorkeakoulun tavoitteen - ammatillisen kasvun - saavuttamiseksi.

7. Koulutusta asiasanoituksen ja opetussuunnitelmien pedagogisesta yhteydestä.

6.6. Toiminnan arviointi

Suosittelen, että **uuden kirjaston** toiminnan arvioimiseksi kehitetään laadun ja kustannustehokkuuden rinnalle englantilaisen mallin mukaista Learning resources-arviointia (liite 5).

Tiivistelmä:

Ammattikorkeakoulun johto, tietoverkkoasiantuntijat, opettajat, kirjastonhoitajat ja alueen muut kirjastot suunnittelevat, kehittäkööt ja toteuttakoot yhdessä tämän oppimisen mahdollistavan uuden kirjaston. Hyvä uusi kirjasto tuottaa lisäarvoa alueelleen, omalle kehysorganisaatiolleen sekä yksittäiselle opettajalle ja opiskelijalle. Se tarjoaa tieteellisiä kirjastopalveluja paikkakunnilla, joilla tieteellisiä kirjastoja ei ole ollut. Se tuottaa elinikäisiä oppijoita, uuden tiedon kykeneviä henkilöitä. Lopullisen toiminnan ja vaikuttavuuden arvioinnin suorittavat oppijat ja ylläpitäjät kriteereinään korkea asiakastyytyväisyys, oikea hinta-laatusuhde sekä työelämässä testattavat ongelmanratkaisutaidot.

Lähteet:

Postikyselyn vastaukset Ammattikasvatushallinnon koulutuskeskuksen järjestämissä koulutuksissa vuosina 1991-1996 kertynyt kirjallinen materiaali

Haastattelut:

Ball, David, Bournemouthin yliopiston kirjaston ylikirjastonhoitaja, 18.7.1996
Bluck, Robert, apulaiskirjastonjohtaja, University of Northumbria, Newcastle - upon -Tyne, 8.7.1996
Carr, David, professori, Rutgers, The State University of New Jersey, Tampereella 20.8.1996
Coughlin, Caroline, kansainvälinen kirjastokonsultti, USA, Tampereella 20.8.1996
Crawford, John, tutkija, Glasgow Caledonian University, 9.7.1996
Holopainen, Timo, diplomi-insinööri, insto Mittatyö/Timo Holopainen ky, Jyväskylä, 21.9.1996
Kiesi, Ella, yli-insinööri, OPH, Helsinki, 27.8.1996.
Kokkonen, Oili, Jyväskylän yliopiston ylikirjastonhoitaja, 25.5.1996
Kotamäki, Saara, rehtori, Jyväskylän hotelli- ja ravintolaoppilaitos 26.7.1996
Kuhlthau, Carol C., professori, Rutgers, The State University of New Jersey, Tampereella 20.8.1996
Lahtinen, Simo, rehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Tampere, 5.9.1996
Niinikangas, Vesa, informaatikko, Jyväskylän yliopiston kirjasto, Jyväskylä, 25.7.1996
Perttula, Suvi, kirjastonhoitaja, Jyväskylän va. ammattikorkeakoulu, Jyväskylä, 26.7.1996

Kirjalliset lähteet:

Aaltonen, Leena ja Haapasalo, Anja: Kirjastot oppimisen tukena - kirjastonhoitajat tiedonhankinnan ohjaajina.
Teoksessa Kipinöitä oppimiseen. Ammattikasvatushallinnon koulutuskeskuksen julkaisuja 1/1996. Tampere, 1996.
Blinnikka, Sirkku, Katsaus väliaikaisten ammattikorkeakoulujen kirjasto- ja tieto-

palveluiden kehittämissuunnitelmiin. Opetushallitus, 1993.

Crawford, John, The Stakeholder Approach to the Construction of Performance Measurement. in Proceedings of the 1st Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services 31.8.-4.9.1995.

Dixon, Pat, Performance Measurement in Learning Resource Centers. in Proceedings of the 1st Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services 31.8.-4.9.1995.

Eisenberg, Michael B. & Berkowitz, Robert E.: Curriculum Initiative: An Agenda and Strategy for Library Media Programs. Norwood, N.J. 1992.

Higher Education Council for England, Quality Assessment Division, Assessors' Handbook, October 1996 to September 1998. Bristol, 1996.

Johnson, Hilary, Performance Measurement of Academic Liaison in Higher Education Libraries. in Proceedings of the 1st Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services 31.8.-4.9.1996.

Kankaanrinta, Anneli: Väliaikaisen ammattikorkeakoulun kirjasto- ja tietopalveluiden nykytila ja ehdotuksia niiden kehittämiseksi. Teoksessa Keskustelumuistio ammattikorkeakoulujen ja nuorisosaasteen koulutuksen kehittämisestä 3/1992. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan linja, Helsinki, 1992.

Kurttila-Matero, Eeva: Kirjaston kehittäminen osana ammattikorkeakoulun opetusta. Teoksessa Kipinöitä oppimiseen kirjasto oppimisen tukena, toim. Liisa Niinikangas. Ammattikasvatustahallinnon koulutuskeskuksen julkaisuja 1/1996. Tampere, 1996.

Libraries in Scottish Further Education Colleges: Standards for Performance and Resourcing. The Report of a Working Party, 1993.

McCullough, Sheila: The Quality Library: Implementing the Standards for Performance and Resourcing of Scottish College Libraries. SFEU, 1994.

Nene College, Learning Resources Services: Strategic Plan 1996 - 2001 and Annual Operating Statement, March 1996 (moniste).

Niinikangas, Liisa: Kirjasto avoimena oppimisympäristönä. Teoksessa Kipinöitä oppimiseen - kirjasto oppimisen tukena. Ammattikasvatustahallinnon koulutuskeskuksen julkaisuja 1/1996. Tampere, 1996.

Niinikangas, Liisa: Tiedonhallintataidot - avain elinikäiseen oppimiseen. Teoksessa Vox collegii - Anneli Luoman juhlakirja. Tampereen yliopiston kirjaston julkaisuja, sarja A;4. Tampere, 1993.

Niinikangas, Liisa & Niinikangas, Kari: Yhteistoiminnalla kirjaston tavoitteista totta. Miten suunnitella kirjaston strategioita? teoksessa Kirjastostrategiat. Kirjastopalvelu, 1992.

Numminen, Ulla & Lampinen, Osmo & Mykkänen, Tarmo: Nuorisosaasteen koulutuskokeilut ja ammattikorkeakoulukokeilut. Raportti 6. Lukuvuosi 1994-95. Opetusministeriö, Koulutus- ja tiedepolitiikan linja. Helsinki, 1996.

Opetusministeriö, koulutus- ja tiedepolitiikan linja: Väliarviointi nuorisosaasteen koulutuskokeiluista ja ammattikorkeakoulukokeiluista kaudelta 1991-93. Helsinki, 1993.

Poikela, Esa Ongelmaperustainen oppiminen tulee - ovatko oppilaitokset ja kirjastot valmiina? teoksessa: Kipinöitä oppimiseen - kirjasto oppimisen tukena, toim. Liisa Niinikangas. Ammattikasvatustahallinnon koulutuskeskuksen julkaisuja 1/1996. Tampere, 1996.

Scottish Library 8' Information Council & Scottish Library Association: Libraries in

Scottish Further Education

Colleges: Standards for Performance and Resourcing. The Report of a Working Party, Glasgow & Motherwell, 1993.

Sinikara, Kaisa: Naiskuvia; hallinto, kirjasto ja johtajuus - haastateltavana hallintojohtaja Sinikka Mertano. Signum 7(1995).

Sumsion, John: Survey of Resources & Uses in Higher Education Libraries: UK, 1993. Library and Information Statistics Unit. Department of Information and Library Studies, Loughborough University of Technology, Occasional Paper No.6, 1994.

Suunnitelma ammattikorkeakoulujen kirjastojen ja tietopalvelujen parantamiseksi. Opetushallitus, muistio 24.3. 1993.

Liite 1

Ammattikorkeakoulut ja niihin kuuluvat oppilaitokset kesällä 1996

VAKINAISET AMMATTIKORKEAKOULUT

1. Espoon-Vantaan teknillinen ammattikorkeakoulu

- Espoon-Vantaan teknillinen oppilaitos

2. Haaga Instituutin ammattikorkeakoulu

- Haaga Instituutti -niminen oppilaitos

3. Hämeen ammattikorkeakoulu

- Evon metsäoppilaitos
- Forssan teknillinen oppilaitos
- Hämeenlinnan teknillinen oppilaitos
- Lepaan puutarhaoppilaitos
- Mustialan maatalousoppilaitos
- Riihimäen teknillinen oppilaitos
- Valkeakosken teknillinen oppilaitos
- Wetterhoffin käsi- ja taideteollisuusoppilaitos

4. Kajaanin ammattikorkeakoulu

- Kainuun terveydenhuolto-oppilaitos
- Kajaanin kauppaoppilaitos
- Kajaanin teknillinen oppilaitos

5. Lahden ammattikorkeakoulu

- Heinolan seudun kauppaoppilaitos
- Lahden kauppaoppilaitos
- Lahden muotoiluinstituutti
- Lahden taideinstituutti
- Lahden teknillinen oppilaitos
- Lahden terveydenhuolto-oppilaitos
- Päijät-Hämeen sosiaalialan oppilaitos

6. Oulun seudun ammattikorkeakoulu

- Kempeleen puutarhaoppilaitos
- Koivikon maatalousoppilaitos
- Oulaisten terveydenhuolto-oppilaitos
- Oulun kauppäoppilaitos
- Oulun metsäoppilaitos
- Oulun sosiaalialan oppilaitos
- Oulun teknillinen oppilaitos
- Oulun terveydenhuolto-oppilaitos

7. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu

- Joensuun kauppäoppilaitos
- Joensuun koti- ja laitostalousoppilaitos
- Joensuun metsä- ja puutalousoppilaitos
- Kiteen oppimiskeskus
- Outokummun ammatillinen oppilaitos
- Pohjois-Karjalan käsi- ja taideteollisuusoppilaitos
- Pohjois-Karjalan terveydenhuolto-oppilaitos
- Wärtsilän teknillinen oppilaitos

8. Seinäjoen ammattikorkeakoulu

- Ilmajoen maatalousoppilaitos
- Seinäjoen kauppäoppilaitos
- Seinäjoen sosiaalialan oppilaitos
- Seinäjoen teknillinen oppilaitos
- Seinäjoen terveydenhuolto-oppilaitos

9. Tampereen ammattikorkeakoulu

- Kurun normaalimetsäoppilaitos
- Tampereen kauppäoppilaitos
- Tampereen taiteen ja viestinnän oppilaitos
- Tampereen teknillinen oppilaitos

VÄLIAIKAISET AMMATTIKORKEAKOULUT

1. Etelä-Karjalan väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Imatran kauppäoppilaitos
- Imatran teknillinen oppilaitos
- Lappeenrannan kauppäoppilaitos
- Lappeenrannan teknillinen oppilaitos
- Lappeenrannan terveydenhuolto-oppilaitos
- Vuoksenlaakson hotelli- ja ravintolaoppilaitos

2. Helsingin väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Helsingin kaupungin laboratorioalan ammattioppilaitos
- Helsingin sairaanhoito-opisto
- Helsingin sosiaalialan oppilaitos
- Helsingin taide- ja viestintäoppilaitos
- Helsingin teknillinen oppilaitos
- Helsingin terveydenhuolto-oppilaitos

- Helsingin IV terveydenhuolto-oppilaitos
- Kätilöopisto
- Roihuvuoren ammattioppilaitos

3. Helsingin väliaikainen liiketalouden ja hallinnon ammattikorkeakoulu

- Atk-Instituutti
- Helsingin Sihteeriopisto
- Suomen Liikemiesten kauppaopisto

4. Jyväskylän väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Jyväskylän hotelli- ja ravintolaoppilaitos
- Jyväskylän kauppaoppilaitos
- Jyväskylän sosiaalialan oppilaitos
- Jyväskylän teknillinen oppilaitos
- Keski-Suomen ammattioppilaitos
- Keski-Suomen kotitalousopettajaopisto
- Keski-Suomen terveydenhuolto-oppilaitos

5. Kemi-Tornion väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Kemin kauppaoppilaitos
- Kemin sosiaalialan oppilaitos
- Kemin teknillinen oppilaitos
- Kemin terveydenhuolto-oppilaitos
- Tornion liiketalouden ja tietotekniikan instituutti

6. Keski-Pohjanmaan väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Mellersta Österbottens temporära yrkeshögskolan

- Haapajärven ammatti-instituutti
- Kokkolan ammattioppilaitos
- Kokkolan kauppaoppilaitos
- Kokkolan kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos
- Kokkolan teknillinen oppilaitos
- Kokkolan terveydenhuolto-oppilaitos
- Pietarsaaren Kauppaoppilaitos
- Turkisoppilaitos / Jakobstads Handelsläroverk Päsläroverk
- Ylivieskan sosiaalialan oppilaitos
- Ylivieskan teknillinen oppilaitos

7. Kymenlaakson väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Elimäen sosiaalialan instituutti
- Kotkan hoito- ja palvelualojen oppilaitos
- Kotkan kauppaoppilaitos
- Kotkan tekniikan, puutalouden ja merenkulun opisto
- Kouvolan seudun ammattiopisto

8. Mikkelin väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Keski-Savon oppimiskeskus
- Mikkelin liiketalouden instituutti
- Mikkelin teknillinen oppilaitos
- Savonlinnan Liiketaloudellinen Instituutti

9. Nylands temporära svenska yrkeshögskola

- Folkhälsans socialläroanstalt
- Helsingfors svenska sjukvårdsinstitut
- Mellersta Nylands yrkesskola
- Nylands hotell- och restaurangskola
- Svenska handelsläroverket
- Tekniska läroverket

10. Pohjois-Savon väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Iisalmen kauppakorkeakoulu
- Kuopion kauppakorkeakoulu
- Kuopion käsi- ja taideteollisuusakatemia
- Kuopion teknillinen oppilaitos
- Kuopion terveydenhuolto-oppilaitos
- Varkauden kauppakorkeakoulu
- Walter Ahlströmin teknillinen oppilaitos
- Ylä-Savon sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitos

11. Rovaniemen väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Rovaniemen hotelli- ja ravintolaoppilaitos
- Rovaniemen kauppakorkeakoulu
- Rovaniemen maaseutu- ja kotitalousopisto
- Rovaniemen metsäoppilaitos
- Rovaniemen teknillinen oppilaitos
- Rovaniemen terveys- ja sosiaalialan oppilaitos

12. Satakunnan väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Etelä-Satakunnan kauppakorkeakoulu
- Harjavalan sosiaali- ja terveydenhuolto-oppilaitos
- Kankaanpään taidekoulu
- Pohjois-Satakunnan ammatti-instituutti
- Porin hotelli- ja ravintolaoppilaitos
- Porin kauppakorkeakoulu
- Porin sosiaalialan oppilaitos
- Porin teknillinen oppilaitos
- Porin terveydenhuolto-oppilaitos
- Rauman ammatti-instituutti

13. Svenska Temporära Yrkeshögskolan

- Konservatoriet i Jakobstad
- Korsholms skolor
- Svenska konstskolan i Nykarleby
- Svenska Österbottens folkakademi
- Vasa svenska hälsovårdsläroanstalt
- Vasa yrkesinstitut

14. Temporära Yrkeshögskolan Sydväst

- Ekenäs yrkesinstitut
- Naturbruksinstitutet
- Åbo hemslöjdläroanstalt
- Åbolands vårdutbildning

- Åbo svenska sjöfartsläroanstalt
- Överby trädgårdsskolor

15. Turun väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Turun Ammatti-instituutti
- Turun kauppakorkeakoulu
- Handelsläroverket i Åbo
- Turun konservatorio
- Turun taiteen ja viestinnän oppilaitos
- Turun teknillinen oppilaitos
- Turun terveydenhuolto-oppilaitos
- Turun piirustuskoulu

16. Vaasan väliaikainen ammattikorkeakoulu - Vasa temporära yrkeshögskola

- Vaasan hotelli- ja ravintolaoppilaitos
- Vasa hotell- och restaurangläroanstalt
- Vaasan kauppakorkeakoulu
- Vasa handelsläroverk
- Vaasan kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos
- Vaasan teknillinen oppilaitos
- Vaasan terveydenhuolto-oppilaitos

17. Vantaan väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Kauppiaitten kauppakorkeakoulu
- Tikkurilan ammattioppilaitos
- Vantaan käsi- ja taideteollisuusoppilaitos
- Vantaan sosiaalialan oppilaitos
- Vantaan terveydenhuolto-oppilaitos

18. Väliaikainen Diakonia-ammattikorkeakoulu - Temporära Diakoniyrkeshögskola

- Helsingin Diakoniaopisto
- Helsingin Evankelinen opisto
- Järvenpään Diakoniaopisto
- Luther-opisto
- Porin Diakoniaopisto
- Suomen Raamattuopisto

19. Yrittäjien väliaikainen ammattikorkeakoulu

- Suomen Yrittäjäopisto

Liite 2:

Ammattikasvatustahallinnon koulutuskeskuksen järjestämä, erityisesti ammattikorkeakoulukirjastoja koskeva koulutus:

* Ammattikorkeakoulukirjastonhoitajien teemapäivät
7. - 8.4.1994

* Ammattikorkeakoulukirjastonhoitajien neuvottelupäivät
21. - 22.3.1995
11. - 12.3.1996

* Information Skills Workshop

1: 2 jaksoa (4.-5.9. ja 7.-8.11.1995) opetushallituksen rahoittamana ja opintomatka Cambridgeen 9.-16.9.1995

2: 2 jaksoa (13.-14.5. ja 5.-6.11.1996) ja opintomatka Cambridgeen 7.-14.9.1996

* Library Information Technology opintomatka USA:han 23.9.-6.10.1995
- USIA:n rahoittama

* Oppilaitoskirjaston suunnitelmallinen kehittäminen 8.- 10.2.1995

* Oppilaitos/koulukirjaston suunnitelmallinen kehittäminen 8.- 10.11.1995

* Ammattikorkeakoulukirjastojen suunnitelmallinen kehittäminen
28. - 29.5.1996 ja uusintana 11. - 13.11.1996

Opetushallituksen rahoittamat

* Ammattikorkeakoulukirjastojen strateginen suunnittelu 23. - 25.9.1992

* Ammattikorkeakoulukirjastojen kehittämispäivät 9. - 10.11.1993

* Perustietoa tietoliikenneverkosta ja CD-ROMeista 24. - 26.11.1993

* Invisible learning - the effective school library -seminaari 15.12.1993

* Ammattikorkeakoulukirjastopäivä 18.12.1995

Opetusministeriön rahoittama:

Ammattikorkeakoulukirjastojen kriteeristöjä pohtivan työryhmän seminaari
1. -2.6.1994

AK-KK: n ja Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen (TYT) yhdessä järjestämä koulutus

Opettajasta ohjaajaksi (1.) (kahdeksan lähiopetusjaksoa) (OPH:n rahoittama)
-1993 ja 1994

Opettajasta ohjaajaksi (2.) (kahdeksan lähiopetusjaksoa) (OPH:n osittain tukema)
- 1994 ja 1995

Kirjastonhoitaja muuttuvassa oppimisympäristössä (neljä lähiopetusjaksoa)
-1995

Taavi Saarimäki
Rovaniemen terveyst- ja sosiaalialan oppilaitos

Liite 3:

9.5.1996

ROVANIEMEN AMMATTIKOULUTUKSEN KUNTAYHTYMAN (RAKY) JA ROVANIE-
MEN AMMATTIKORKEAKOULUN (RAMK) KIRJASTO- JA INFORMAATIO-
PALVELUJEN KEHITTÄMISSTRATEGIA AVOIMEKSI OPPIMISKESKUKSEKSI
Rovaniemen terveys- ja sosiaalialan oppilaitoksen (RTSOL) kehittämissuunnitelma

Oppilaitoskohtaisen kehittämissuunnitelman kivijalka:

1. RAKY: n Kirjasto- ja informaatiopalvelujen kehittämistyöryhmän loppuraportti
26.2.1996

2. RTSOL:n kirjaston tekemä asiakaskysely oppilaitoksen henkilökunnalle touko-
kuussa
1996

3. Kehittämissuunnitelman käsittely RTSOL:n kirjastotoimikunnan kokouksessa
13.5.1996

4. Kehittämissuunnitelman käsittely RTSOL:n johtoryhmän kokouksessa 14.5.1996

Avoimen oppimiskeskuksen käsite merkitsee kirjasto- ja informaatiopalvelujen yhtey-
dessä seuraavia peruselementtejä:

- monipuoliset opiskelutavat
- opiskelijakeskeisyys
- luokkiin sitoutumaton opetus
- työpajaopetus kirjastossa
- monipuoliset tiedonlähteet
- itsenäinen tiedonhaku tietokannoista ja tietoverkoista
- itsenäisen tiedonhaun opetus ja ohjaus

Kehittämiskohteet ovat:

1. Verkottamis- ja yhteistyösuunnitelma
2. Laitteistojen, kokoelmien, tilojen ja lainausjärjestelmän kehittämissuunnitelma
3. Henkilöstö; opettajien, kirjasto- ja muun henkilöstön koulutus sekä tiedonhallinta-
taitojen opetus

RAMK-kirjaston SWOT-analyysi on oppilaitoskohtaisen kehittämissuunnitelman
lähtökohta. RTSOL:n kirjastokyselyn avointen kysymysten vastauksissa esiin nousi
samoja keskeisiä asioita (kyselyn yhteenveto liitteenä 1).

Taulukko 1. RAMK-kirjaston SWOT-nelikenttä

VAHVUUDET

Valtakunnallisestikin kiinnostavat kehittämisstrategiat ”Information gateway” ja ”Kohti kirjaston virtuaalista työpajaa”: lähtökohtana oppimiskulttuurin muutos

Henkilökunta innostunut kouluttautumaan kirjastotyön ja oppimisen ohjaamisen ammattilaisiksi

Kirjaston kehittäminen nähty RTSOL:ssa ja RAMK:ssa tärkeäksi

Yhteistyö maakuntakirjaston kanssa - mahdollisuus etäopiskelijoiden palveluun

HEIKKOUEDET

Opiskelijoiden ja opettajien tiedonhallintataidot? Opiskelijoilta edellytetään itseohjautuvuutta tiedonhankinnassa, mutta tiedonhallintataidot ja tiedonhankinnan ohjaus puutteellista

Opettajilla/kirjastohenkilöstöllä ei riittävästi aikaa tiedonhallintaprosessin kuvaukseen

Kirjastotilat riittämättömät /epätarkoituksenmukaiset

Kokoelmat riittämättömät, tietokannat riittämättömät

Kirjasto ei kytkeydy opetuksen suunnitteluun

MAHDOLLISUUDET

Opiskelijat oppivat etsimään tietoa verkoista ja tietokannoista, suhtautuvat kriittisesti löytämäänsä tietoon, saavat Lifelong learning -valmiuksia

Opettajat ja kirjastoammattilaiset kohtaavat toisensa oppimisen ohjaajina

Oppilaitosten kirjastojen keskinäinen, alueellinen, valtakunnallinen ja kansainvälinen verkottuminen

Henkilöstön täydennyskoulutus pätevoittää kirjastoammattilaisiksi ja antaa pedagogisia valmiuksia

UHAT

Kirjastoammatillista henkilöstöä ei ole riittävästi

Kirjastoa ei haluta oppimisen ohjaajaksi ja osaksi opetusta

Henkilöstö ei saa tarvitsemaansa täydennyskoulutusta

Määrärahoja ei saada kirjaston kehittämiseen

Uusia opetusmenetelmiä ja uutta tietotekniikkaa ei oteta käyttöön

1. Verkottamis- ja yhteistyösuunnitelma

RTSOL:n kirjasto on liittynyt Lapin alueen Aurora-kirjastoverkkoon huhtikuussa 1996. PrettyLib-tietokannan luettelotiedot siirrettiin konversio-ohjelmalla Auroraan. Tavoitteena on, että syksyyn mennessä henkilökunta koulutautuu uuden ohjelman käyttöön, aineisto saadaan tarroitettua lainauskuntoon, tietokannan virheellisyydet korjataan ja asiakastiedonhaku saadaan toimintaan.

Verkottuminen ja Lapin alueen yleisten kirjastojen yhteisrekisterissä mukana olo yksi telematiikan keino häivyttää välimatkoja ja alueellisia eroja. Tästä hyötyvät mm. etäopiskelijat.

2. Laitteistojen, kokoelmien, tilojen ja lainausjärjestelmän kehittämissuunnitelma

2.1 Laitteistojen kehittäminen ja käyttötarpeet

Laitehankintoja kirjastoon tehtiin keväällä 1995, joten nykytilanne on melko hyvä: henkilökunnan käytössä 4 työasemaa, kuittikirjoitin ja tulostin, asiakastiedonhakuun 7 työasemaa, työpajassa 5 työasemaa ja tulostin, cd-romeille moniasema, asiakaskäyttöön kopiokone. Ensisijaisesti pyritään saamaan syksyyn mennessä olemassa olevat ohjelmat asennettua ja toimivaan käyttövalmiuteen. Kirjastoon hankitaan oma faksi.

Työpajan puolella työasemien käyttö on ollut erityisen vilkasta, ja niiden määrää pyritään lisäämään syksyn aikana. Itseopiskelua varten tarvitaan mahdollisuus videon ja nauhurin käyttöön kirjastossa. Skannerin ja lisätulostimien tarvetta seurataan.

2.2 Kokoelmien kehittäminen: käsikirjasto-, laina-, lehtikokoelmat, tietokannat ja -verkot

Kokoelman kehittämisessä erityisesti kiinnitetään huomiota käsikirjastoon, videokokoelmaan ja lehtivalikoimaan. Käsikirjasto- ja videokokoelma saivat eniten kiitosta oppilaitoksen henkilökunnalle tehdyssä kyselyssä (5/1996) kokoelmien osalta. Lehtiin käytettyä määrärahaa (n. 55.000 mk) ei kasvateta, mutta vähän käytettyjen lehtien tilalle otetaan uusia tarpeelliseksi havaittuja.

RTSOL:n kirjastotoimikunta (13.5.1996) on esittänyt tavoitteeksi, että asiakaskäytössä olevista cd-romeista yleisimmät sijoitettaisiin KY:n yhteisesti käytettävään verkkoon. Myös oppilaitoksen sisällä mahdollisimman moni tietokanta tulisi olla verkkoversiona, tämä toive nousi esiin RTSOL:n kirjastokyselyssä (5/1996).

2.3. Tilojen kehittäminen avoimeksi oppimisympäristöksi

Kirjaston tilojen laajennus on suunniteltu toteutettavaksi kesällä 1997. Kirjaston nykyisen tilan (216 m²) lisäksi saadaan uutta tilaa n. 125 m². Määrällisesti tilaa tarvitaan nykyisen tilan riittämättömyyden vuoksi (esim. kaikki lehdet eivät sovi kirjaston kokoelmatilaan nykyisin), käyttöä ja kokoelmaa lisää myös Erkkilän ja Kuukkelin toiminnan siirtyminen Porokadulle. Laadullisesti lisää tilaa tarvitaan, että kirjasto voi

tarjota eri tyyppisiä oppimisympäristöjä (esim. rauhallinen lukutila on puuttunut).

Tilasuunnittelun perustana on avoimen oppimisympäristön kehittäminen kirjastossa. Käsikirjasto ja videokokoelma pysyy kokoelmatilan keskuksessa. Lehtikokoelman yhteyteen saadaan myös lehtien lukupaikkoja. Tiedonhakutila keskitetään asiakaspalvelupisteen läheisyyteen. Ryhmätyöhön on myös rauhoitettua tilaa. Työpajan pisteissä on työasemat käytettävissä. Keskittyneeseen lukemiseen on rauhallinen lukutila. Videoiden katseluun ja kasettien kuunteluun varataan erillinen av-aineiston käytön tila. Henkilökunnan työtilaa lisätään. Varastotilaa saadaan kokoelmatilan yhteyteen.

3. Henkikosto; opettajien, kirjasto- ja muun henkilöstön koulutus sekä tiedonhallintataitojen opetus

3.1 Kirjastohenkilöstön määrän nostaminen ja täydennyskoulutus

OPM:n projektipäällikkö Osmo Lampisen mukaan AMK-opetuksen tason nostaminen korkeakouluopetuksen rinnalle merkitsee sitä, että AMK-kirjastot tulisi kehittää ja resursoida yliopistokirjastojen tasoisiksi (Rovaniemi 15.2.1995).

KY:n työryhmän esitys kirjastohenkilöstön laskennalliseksi määräksi:

- 1 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut kirjastonhoitaja/informaattikko/opettaja informaattikko alkavaa 500 asiakasta kohden (asiakas tässä = RAMK-opiskelijat + opistoasteen opiskelijat + oppilaitoksen henkilökunta)
yhtä kirjastonhoitajaa/informaattikkoa/-opettaja-informaattikkoa kohden tarvitaan 2 opistotason koulutuksen saanutta kirjastovirkailijaa/kirjastosihteeriä.

Selvitetään opettajien kiinnostus hankkia informaattikon lisäkoulutus (20-40 ov):

- opettaja-informaattikko vastaisi tiedonhankinnan, tietokantojen ja tietoverkkojen käytön ja tiedonhallintataitojen opetuksen suunnittelusta, integroinnista muihin oppisisältöihin ja toteutuksesta
- tavoitteena on, että jo syksyllä kirjastonhoitajan lisäksi yksi opettaja huolehtisi tiedonhankinnan opetuksesta
- kirjastonhoitaja keskittyy tulosityksikön johtamis- ja kehittämistehtäviin
- opettaja-informaattikko Eeva Kurttila-Matero Oulun THOL:sta vierailee mahdollisesti syksyllä Rovaniemellä kertomassa omasta työstään ja kouluttautumisestaan
- johtoryhmä (14.5.1996) pitää ajatusta opettaja-informaattikosta käyttökelpoisena ratkaisuna tiedonhallintataitojen opetuksen laajentamisessa.

Kirjastossa on työskennellyt kaksi toimistovirkailijaa osa-aikaisesti 1995/1996 (50% + 50%). Syksyllä yksi toimistovirkailija siirtyy kirjastoon kokopäiväisesti. RTSOL:n kirjastotoimikunta (13.5.1996) on esittänyt, että kirjastoon saataisiin kaksi toimistovirkailijaa nykyisten kirjastonhoitajan ja kirjastovirkailijan lisäksi. Lisähenkilöstön tarve nousi esille myös kirjastokyselyssä (5/1996). Johtoryhmän kanta (14.5.1996) asiaan on, että kirjasto saa yhden toimistovirkailijan syksyn 1996 alusta. Johtoryhmä on kuitenkin tietoinen siitä, että kirjaston kasvava merkitys oppimiskeskuksena ja itse-näisen opiskelun ohjaajana edellyttäisi henkilöstön lisäämistä ja kouluttautumista. Syksyllä tarkistetaan, onko kirjaston mahdollista saada toista toimistovirkailijaa.

Tavoitteeksi asetetaan vuoden 1996 loppuun mennessä kaksi toimistovirkailijaa kirjastoon.

Kirjastokyselyssä (5/1996) kirjaston heikkoutena pidettiin erityisesti ilta-aukiolon vähyyttä. Aukioloaikoja on mahdollista lisätä henkilöresurssien kehittymisen myötä.

Oppisopimuskoulutus toimistovirkailijasta kirjastovirkailijaksi pätevöittää kirjastoammattilaiseksi. Oppisopimuskoulutusta pyritään ensisijaisesti saamaan Rovaniemelle. Kirjastohenkilöstön täydennyskoulutusta tarvitaan erityisesti opiskelijoiden ohjaamisen pedagogisissa taidoissa ja tietokantojen ja verkkojen haku- mahdollisuuksien hallinnassa.

3.2 Opettajien valmiudet tietokantojen ja verkkojen käyttöön

Opettajien valmiudet hyödyntää tietotekniikka- ja tietoliikennepohjaisia välineitä omassa työssään vaikuttavat siihen, miten he rohkaisevat opiskelijoita itsenäiseen tiedonhankintaan, monipuolisten tiedonlähteiden käyttöön ja työpajatyöskentelyyn kirjastossa. Epävarmuus näissä valmiuksissa tuli esiin opettajien omissa kommentteissa (kirjastokysely 5/1996).

Tiedonhallintataitojen opetuksen resursointi mahdollistaisi tietokantojen ja verkkojen käytön ohjauksen aktiivisen tarjoamisen ja sisäisen markkinoinnin opettajille. Tehokas tiedonhallinnan opetus, ohjaus ja käyttö edellyttää verkossa olevia tietokantoja ja riittävää laitevarustusta.

Syksyllä lähdetään liikkeelle Tiedon haku ja löytö! -teemaviikolla, jolla houkuteltaan opettajia ja henkilökuntaa tutustumaan tietokantoihin ja verkkoihin.

3.3 Tiedonhallintataitojen opetus ja Lifelong learning -valmiudet

RTSOL:n kirjastonhoitaja ja yksi opettaja ovat olleet mukana suunnittelemassa RAMKopintojaksoa Tutkiva työtoiminta ja opiskelu, johon sisältyy myös tiedonhallintataitojen opetusta. Tiedonhallintataitojen opetus on tarkoitus toteuttaa kolmella tasolla:

- yhteiset RAMK-opinnot (kirjasto avoimena oppimisympäristönä, monipuoliset tietoresurssit, RAMIC-kirjasto ja sen suhde valtakunnallisiin kirjastoverkkoihin)
- oppilaitoskohtainen opetus ryhmille (oman kirjaston käyttö, tutustuminen kokoelmiin, luokitukseen ja tiloihin, lainauksen periaatteet, yleiskuva tiedonhaku- mahdollisuuksista) –
- pienryhmien ohjattu työskentely (aitoihin oppimistehtäviin integroitu Pallas-ohjelman käyttö, romppujen käyttö, Internetin käyttö, työpajatyöskentely). Erityisesti pienryhmien ohjattu työskentely ja tiedonhaku edellyttää yhteistä suunnittelua opettajan kanssa.

Asiakaspalvelussa pyritään pitämään vähintään kahta kirjastotyöntekijää, jolloin toisella on mahdollisuus selvittää tiedonhankinnan solmukohtia ja antaa ohjausta tapauskohtaisesti ilman että lainaustoiminta seisahtuu.